

BASAHON

ANG KABAG-OHANG BALAOD SA PANGISDA SA PILIPINAS

(Akta Republika 10654)

OCEANA Protecting the
World's Oceans

BASAHON

ANG KABAG-OHANG BALAOOD SA PANGISDA SA PILIPINAS

(Akta Republika 10654)

Sardine Run. Photo by Oceana/Ferdinand Edralin

**Bloomberg
Philanthropies**

PASI'UNA

©OCEANA/Yasmin Arquiza

Ang Pilipinas maoy sabakan sa nagkadaiyang kinabuhi sa kadagatan dinhi sa kalibutan, matod pa sa mga inilang marine scientists nga gipangulohan ni Dr. Kent Carpenter. Sa pagka tinuod, tungod sa kaislahan, ang atong nasod silonganan sa bahandi sa kadagatan nga naghatag ug pagkaon ngadto sa 50 milyones ka mga Pilipino ug dakong kapanginabuhian ngadto sa 1.8 milyones ka mga mananagat. Ang Pilipinas adunay mahinungdanong bahin sa pagpakaon sa kalibutan, isip ika 11 kita nga magbabaligya sa mga kuhang isda ngadto sa laing nasod.

Apan bisan sa giingon nga kabahandi'anon, ang pangisda sa atong nasod nag'atubang sa dakong hagit. Ang mga gagmay'g mananagat nagsagubang sa tumang kalisod, sila ang labing kabos sa tanang mga kabos nga sektor, tungod sa dakong pagkunhod sa panguha sa isda, pagkadaut sa mga puluy'anang sa kadagatan ug sa padayon nga pagpanagat sa mga dagkong panagatan sulod sa municipal waters. Maingon, ang atong nasod, ang labing peligro nga maigo sa kadaut tungod sa climate change, kinahanglan mapakgang ang dakong pagkaguba sa pangisdaan, ug ang mahimong pagkahanaw sa atong mga mananagat diha atong komunidad sa kababayonan.

Tungod kay nagpirma kita sa mga nagkalainlaing International Convention ug nagpasalig lakip na didto sa International Plan of Action (IPAO) nga panalipdan, pugngan ug wagtangon ang illegal unreported and unregulated (IUU) nga pagpangisda, ang kagamhanan naghimo'g mahinungdanong lakang aron hunungon ang IUU nga pagpangisda ug ibalik ang kaabunda sa mga pangisdaan pinaagi sa pagpatuman sa Republic Act (RA) 10654, diin gibag-o ang Philippine Fisheries Code of 1998 o R.A. 8550. Kining maong basahon sa Fisheries Code, nga nabag-o, nahimo tungod sa pagpasi'ugda sa Oceana aron masayran sa kadaghanan ug mag'una kita sa pagpatuman sa atong mga balaod sa pagpabalik sa kaabunda sa atong mga pangisdaan. Ang atong kampanya sa tibuok kalibutan "Save the Oceans, Feed the World" nagtinguha nga ipabalik ug mapalambo ang mga nagkalainlaing kinabuhi sa kadagatan ug ang iyang kabahandi'anon.

Kining maong basahon magsilbing giya sa atong mga magbabalaod, mga tigpatuman sa balaod, mga lokal nga pamunoan, ug mga lumulupyo sa pagpalig-on sa nasugdan nang pagtinabangay aron maghiusa sa pagsumpo, batokan ug pugngan ang illegal, unreported and unregulated nga pagpangisda dinhi sa Pilipinas. Ang dako kaayong tabang mao ang mga bag-ong makusganong mando mahitungod sa pagdungog sa kasong administratibo, ang pagpalaban sa usa ka lungsoranon diha sa hukumanan o citizen's suit ug ang Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP). Ang Oceana naglaum nga maaghat ang daghang katawhang Pilipinhon, ang atong mga matinud'anong pamunoan, mga tigpatuman sa balaod ug sa mga nagpakabanang katawhan, nga manalipod sa atong bahandianon apan talandongon nga kadagatan. Kitang tanan adunay kabahin nga responsibilidad sa pagtipig sa kadagatan aron mapakaon ang katawhan sa kalibutan, karong panahona ug sa mga umaabot pa'ng kaliwatan.

Kami magpasalamat sa tanan, nga mitampo sa paghimo niining maong basahon nga malampuson, uban sa atong mga kauban gikan sa pangagamhanan ug mga sektor sa lungsuranong katilingban, atong pundok sa Oceana, Bloomberg Philanthropies ug ang atong mga kaabay, Atty. Jennifer Ramos, alang niining mabungahong paningkamot tungod sa atong gugma sa katawhan, sa atong kadagatan ug sa atong planeta.

ATTY. GLORIA ESTENZO RAMOS
Vice-President - Oceana Philippines

©OCEANA/Ferdinand Edralin

PANGUNA'NG PULONG

Republic of the Philippines
Department of Agriculture

Bureau of Fisheries and Aquatic Resources

"Gidili nga pagpangisda kinahanglan hunongon. Ang kabuhong sa atong kadagatan ug katubigan dili alang sa kaugalingon lamang. Ato usab kining ibilin alang sa mga sumusunod nga kaliwatan." – Pres. Rodrigo Roa Duterte

Usa sa napulo ka mga sukaranan nga kasaligan'g programa sa pang'uma ug pangisda diha sa pangagamhanan ni Presidente Rodrigo Roa Duterte mao 'ang walay hunong nga kampanya sa pagpatuman sa mga balaod sa pang'uma ug pangisda, ilabina ang pagbalhin sa gamit sa kayutaan ug ang iligal nga pagpangisda.' Ang Department of Agriculture (DA), diha sa pagdumala sa atong tinahod nga Kalihim Emmanuel Piñol, pinaagi sa Bureau of Fisheries and Aquatic Resources (BFAR), nagpadayon sa iyang katuyoan sa pagsanta sa illegal, unreported, and unregulated (IUU) nga pagpanagat.

Ang pagmantala sa Oceana niining kabag'ohan sa Fisheries Code dakong tabang sa pagsumpo sa illegal unreported, and unregulated nga pagpanagat diin usa kini sa mga hulga ngadto sa kasigurohan sa pagkaon sa atong nasud. Kining maong basahon nagpadayag sa mga mahinungdanong sangkap sa Fisheries Code nga gilig'on sa RA 10654. Ang Oceana mao'y lig'ong kauban sa pagkigbisog aron masangyaw ug mapatuman ang mga balaod sa pangisda. Kining maong basahon nagtinguha sa pag'abag sa mga tigpanday ug sa mga tigpatuman sa balaod, mga lokal nga kagamhanan, ug mga lungsoran sa paghimo sa ilang mga sugo nga batokan ug pugngan ang illegal, unreported and unregulated nga pagpangisda sa Pilipinas.

Tuyo niining maong basahon nga ipadayag ang kabag'ohan sa Fisheries Code sa sayon nga pinulongan aron masabtan sa mga nagbasa ang pagpatuman ug pagsunod sa mga nasulat niini. Gigamit ang question and answer nga porma ug gihan'ay ngadto sa napulo ka kapitulo uban 'ning mga mosunod nga bahin: Pagpa'ila, Katin'awan sa Kabag'ohan sa Fisheries Code, Mahinungdanong Bahin sa Kabag'ohan sa Fisheries Code, Pasi'unang Sangkap sa Balaod, Paggamit ug Pagdumala sa Pangisda ug Kahinguhaan sa Kadagatan, Pangisda sa Kadagatan sa Munisipyo, Mga Bag'ong Kinahanglan sa Lisensya sa Komersyal nga Panagat, Mga Gidili: Mga Bag'ong Kalapasan, Mga Gidili: Gidugang sa mga Kalapasan, Administratibo'ng Paghukom, Pagpalaban sa usa ka Lungsoranon diha sa Hukmanan o citizen's suit/Pagsampig og Kiha Batok sa Nagpakabanang Lungsoranon O SLAPP (Citizen's Suit/SLAPP). Niining paagiha, sayon na kayo sabton sa mobasa ang mga tukmang balaod nga gamiton.

Tungod niini, ang DA-BFAR nagpahalipay sa Oceana sa paghimo niining maong basahon.

COMMODORE EDUARDO B GONGONA PCG (Ret)
Undersecretary for Fisheries and concurrent BFAR National Director

©OCEANA/Ferdinand Edralin

TIGMANTALA

Oceana Philippines International

TAGSULAT

Atty. Jennifer Lao Ramos

HINUBAD SA PINULONGAN'G SUGBUANON

Mario C. Gasalatan

Lorenzo Niñal

TEKNIKAL NG PAG-USISA

Roger Joseph Guzman

Candeze Mongaya

Gloria Estenzo Ramos

DESINYO/PAGPAHINULA

VA ROOM

2017 by Oceana Philippines International
All rights reserved

Walay bahin niining maong basahon ang ipagawas pinaagi sa pagsulat, elektronika, pagdokumento o pagkopya nga walay patugot sa tigmantala niini.

Kining maong basahon mahimong pangayuon gikan sa tigmantala ang Oceana Philippines International nga adunay PO Box 255, UP Post Office, University of the Philippines Campus, Diliman, Quezon City 1101 o ipadala diha sa email Philippines@oceana.org

ISBN 978-621-95364-2-4

Ang pagmatala niining maong basahon nahimong malampuson tungod sa tabang sa Vibrant Oceans Initiative of Bloomberg Philanthropies.

Pinatik sa Manila

©OCEANA/Ferdinand Edralin

TALAN SA MGA HILISGUTANAN

<i>Pagpa'ila</i>	1
<i>Katin'awan sa Kabag'ohan sa Fisheries Code</i>	1
<i>Mga Mahinungdanong Bahin sa Kabag-ohan sa Fisheries Code</i>	2
<i>Pasi'unang Sangkap sa Balaod</i>	4
<i>Paggamit ug Pagdumala sa Pangisda ug Kahinguhaan sa Kadagatan</i>	5
<i>Pangisda sa Kadagatan sa Munisipyo</i>	6
<i>Mga Bag'ong Kinahanglan sa Licensya sa Komersyal nga Panagat</i>	8
<i>Mga Gidili: Mga Bag'ong Kalapasan</i>	10
<i>Mga Gidili: Gidugang sa mga Kalapasan</i>	26
<i>Administratibo'ng Paghukum</i>	46
<i>Pagpalaban sa Usa ka Lungsoranon Diha sa Hukmanan (Citizen's Suit) ug Pagsampig og Kiha Batok sa Nagpakabanang Lungsoranon o Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP)</i>	50

PAGPA'ILA

©OCEANA/Candeze Mongaya

Kining maong basahon naghatag og kasayuran mahitungod sa Gidili, Walay Pagpahibalo ug Walay regulasyon (Illegal Unreported and Unregulated (IUU) nga pagpanagat nga gihisgotan diha sa Republic Act 10654, diin kini nadugang diha sa Balaod sa Pangisda sa Pilipinas gi-ila nga nga Republic Act 8550. Usa kini ka yano'ng giya alang sa mga mananagat, lokal nga kagamhanan, mga tigpatuman sa balaod, ug mga pundok lungsoranon mahitungod sa IUU nga pagpanagat, ug lakip na dinhi ang mga lagda sa mga tigpatuman sa balaod, ug ang mga mahinungdanon sangkap sa Fisheries Code, nga nabag'o na.

Kining maong basahon kasagaran gigamit ang panguta ug tubag, gawas sa mga gidili nga kalihokan, diin ang mga gibaod nga silot, gisulod sa linya aron dali masabtan. Gipaningkamotan nga ipadayag ang mga balaod sa yanong pulong aron sayon kining ipatuman ug masunod sa mga tigpatuman sa balaod ug sa mga lumulupyo.

Katin'awan sa Kabag'ohan sa 'Balaod sa Pangisda'

Ang isda malagmit maoy abay sa bugas, kong mahitungod sa katagbawan sa pagkaon'g Pilipino. Ang kadagatan dili lamang tinubdan sa barato'ng pagkaon, kon dili naghatag usab kini og maayong panginabuhian. Ang IUU nga pagpanagat naghulga sa malampuson'g pagdumala ug amping sa atong mga kahinguhaan.

Ang Gidili, Walay pagpahibalo ug Walay regulasyon nga pagpanagat naglangkob sa halapad nga natad sa kalihokan sa pangisda:

1. Ang gidili nga pagpanagat naglangkob dili lamang ang pagsupak sa mga nasudnong balaod, sama sa Balaod sa Pangisda, nga nabag'o na, apil usab ang pagpanagat sa mga langyaw'ng nasod nga walay pagtugot.

2. Ang pagpanagat nga walay pagpahibalo naglangkob sa mga pagpanagat nga wala magpahibalo og sayop ang gitug-an ngadto sa kagamhanan; ug

3. Ang walay regulasyon nga pagpanagat mao kadtong nanagat sa mga dapit nga gihuptan sa regional fishery management organization sa mga sakyanan nga walay nasyonalidad.

Kadaghanan niining maong mga kalihokan wala mahan-ay diha sa Balaod sa Pangisda (Republic Act 8550)

Ang United Nation's Food and Agriculture Organization (FAO) nag'ingon ang IUU nga pagpanagat mahimo'ng hinungdan sa pagkahugno sa pangisda ug makaguba sa paningkamot sa pagpabalik sa na ut-ut nang kaisdaan.

¹ <http://www.fao.org/3/a-y3536e/y3536e04.htm#bm04.1>

² <http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fmars.2016.00021/full#B29>

©OCEANA/Edward Lorenzo

Matod pa sa pagtuon nga gimantala niadtong Marso 2016, ang kasagarang kuha sa gagmay'ng mananagat nga Pilipino mao ang 13.7 ka kilo matag adlaw. Ang gagmay'ng mananagat kanunay ubos ang bili sa matang sa ilang kuha sama sa budloy ug tamban, ug ang maong bili lisod nga ipaigo nga galastohon alang sa mananagat ug sa inadlaw nga panginahanglan sa iyang pamilya. Dugang pa inana, ang mananagat dili managat kada adlaw, adunay'ng gibanabana nga 192 ka mga adlaw ang pagpanagat (53%) sulod sa tuig kini mag-agad sa kahimtang sa panahon ug salapi nga ika gasto sa pagpanagat.

'Ning uwahing katuigan sa 1990, diha nay pagpahibalo nga gihimo ang mga kapunungan sa kanasoran ug mga kagamhanan aron batokan ang IUU nga pagpanagat. Ang komitiba sa Pangisda sa FAO nagmugna na og International Plan of Action alang sa pagsanta, pagpugong ug pagwagtang sa Illegal, Unreported and Unregulated nga pagpangisda (IPOA-IUU). Sa 2001, ang United Nation nag-awhag sa tanang nasod nga mosunod sa IPOA-IUU niadtong Marso 2004.

Apan wala kini pamatia sa Pilipinas. Sa ilalom sa Balaod sa Pangisda, ang lisensya gigamit lamang pagkuha sa buhis og mga datos, kaysa gamiton nga regulasyon sa pagpanagat ug pagdumala sa kahinguhaan sa pangisda. Ang walay regulasyon ug walay pagpahibalo nga pagpangisda wala gani kini idumili. Diha sa pagsugod sa climate change, mo init ang temperatura ug motaas ang asido sa dagat, ang kadagatan ug tubignong pinuy-anan samot nga

mamiligro, ug nagkinahanglan og dugang panalipod aron mapuy-an ug makabarog, alang sa katawhan ug planeta.

Kinahanglan makadawat pa og yellow card warning gikan sa European Union, alang sa malagmit nga silot sa pamatigayon, diha pa gilig'on sa Pilipinas ang Balaod sa Pangisda pinaagi sa dali'ng pag'usab nga karon Republic Act 10654.

Tungod niining bag'o ug lig'ong balaod, ang kagamhanan nagbutang og makusganong mga lagda sa panguha, kihanglan itaho ang kuha, magbutang og "himan aron masubay ang lihok sa sakyanan" (vessel monitoring), bug'at nga silot sa mga masinupakon, Pagpalaban sa usa ka Lungsoranon diha sa Hukmanan (citizen's suit), anti-strategic lawsuit against public participation (SLAPP) ug ubang mga regulasyon alang sa malahutayong kahinguhaan sa pangisda ug kasigurohan sa pagkaon.

Mga Mahinungdanong Bahin sa Kabag-ohan aron batokan ang gidili, walay pagpahibalo ug walay regulasyon nga pagpanagat.

Ang mga mosunod mao ang mga mahinungdanong bahin sa mga kabag'ohan:

A. Ang pag-ila sa mga dapit nga makaarang sa gidaghanon ug maihap ang mga panagatan nga tugotan'g managat sumala sa ilhanan ug mga lagda sa tukmang sa pagpanguha:

(1) Ilhanan (Reference Point): Ang pagpahiluna sa mga ilhanan sa kahimtang sa pagpangisda o sa mga kinaiyanhong kinabuhi nga magamit nga sumbanan alang sa paghimo'g regulasyon. Ang ilhanan mahimong tumong o kinatumyan (limit reference point): (a) ang kinatumyan mao ang kahimtang nga angay nga likayan ug kini nagpasabot nga papiligro na ang kahimtang sa pangisdaan kay napahimuslan na pag'ayo; (b) ang tumong, angay nga makab-ot ug mapadayon ug kining maong kahimtang nagpasabot nga ang pangisdaan gigamit sa igong paagi.

(2) Mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha (Harvest Control Rules): Mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha (Harvest Control Rules): Mga kalihokang tinuyo, aron paghimo og mga regulasyon, nga magsiguro nga magab-ot ang tumong nga ilhanan ug ang kinatumyan nga ilhanan malikayan. Ang pagpugong sa paghatag og lisensya, sa pino nga pukot, o sa dapit nga adunay Closed Season usa lamang sa mga pananglitan sa mga gihimong regulasyon.

B. Mga gikinahanglan sa pagtaho: Ang komersyal nga pagisdaan kinahanglan maghimo'g listahan sa kada adlaw nga kuha, ang nausik, oras sa pagpanagat, ug uban pang kasayuran bahin sa kuha ug nalabay, diin sundon ang paglista sa kuha nga pagahimuon sa Department of Agriculture – Bureau of Fisheries and Aquatic Resources (DA-BFAR). Kining maong kasayuran kinahanglan ipadangat ngadto sa DA-BFAR, kon kini mapakyas ang tag-iya, tagdumala o opisyal sa sakyanan mahimong silotan.

C. 'Pagsusi, Pagpugong ug Pagsuta' (Monitoring, Control and Surveillance o MCS) System: Gagmay nga panagat, komersyal ug kadtong mga nanagat sa lagyo'ng lawod kinahanglan mo'uyon nga butangan og "himan aron masubay ang lihoc sa sakyanan" (vessel monitoring) nga pagahimuon sa DA. Kining maong mga sakyanan kinahanglang adunay paagi nga masubay ang lihoc sa ilang mga sakyanan aron masundan ug makit-an ang nahimutangan, padulngan, gikusgon sa

sakyanan diha nianang panahona sa tuyo nga madumala ang pagpangisda ug daling masubay.

D. Pagpalaban sa Usa ka Lungsoranon Diha sa Hukmanan (Citizen's Suit): Usa ka maayong balaodnon nga gipahaum aron pagdasig sa katungod sa mga lumulupyo nga mosalmot sa paghatag sa ilang mga hunahuna, mapauswag ang sibil ug politikanhong katungod, ug sigurohon nga mapatuman ang balaod.

E. Pagsampig og Kiha Batok sa Nagpakabanang Lungsoranon o Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP): Ang mga tigpatuman sa balaod ug mga lumulupyo nga nangusog alang sa kaayohan sa pangisda mahimong gamitong panalipod ang SLAPP sa nagpasaka'g kaso nga ang katuyoan mao ang panghadlok, paluya ug panghasol kanila.

F. Gidugang nga mga gidili nga kalihukan: Adunay 21 ka mga gidili nga kalihokan nga gidugang diha sa Balaod sa Pangisda, sama sa walay regulasyon, walay pagpahibalo nga pagpangisda. Ang mga gidili nga kalihokan nga diha nang daan gipalapdan o gi-usab. Pananglitan, sa gidili nga pagpangisda nga karon naglangkob sa mga kalapasan nga gikaayonan sa Regional Fisheries Management Organization (RFMO), ug mga balaod sa ubang nasod nga may kabaybayonan.

G. Gipadak'an ang mga silot sa kalapasan: pananglitan, ang multa mahimong moabot ngadto sa P90 milyones alang sa walay pagpahibalo nga pagpangisda. Ilalom sa RA 8550, ang silot sa walay pagtugot nga pagpangisda hangtod lamang P10 ka libo ug pagbawi sa mga himan. Sa mga kabag-ohan, ang multa mahimong moabot sa P10 milyones, lakip na ang pagkabilanggo gikan sa 6 ka bulan ug pagbawi sa kuha ug mga kahimanan.

H. Gawas sa mga administratibo'ng sumbong, ang tanang kaso nga may kalambigitan sa paksupak sa Balaod sa Pangisda ug ang mga kabag-ohan niini nasulod diha sa mga lagda sa kaso mahitungod sa kalikupan (Rules and Procedure for Environmental Cases).

⁵ Section 38, Rule 38.1.

⁶ Section 14.

⁷ Rule 4.1(s).

⁸ Section 138.

⁹ Section 139

¹⁰ Section 4(55).

¹¹ Section 89.

¹² Section 86.

¹³ Rule 86 as amended.

¹⁴ Section 138.

I. PASI'UNANG SANGKAP SA BALAOOD

Unsa'y kapuslanan sa Balaod sa Pangisda ug ang mga kabag-ohan niini?

Ang balaod ug ang iyang mga kabag-ohan mahimong gamiton diha sa:

1. Tibuok kadagatan sa Pilipinas lakip ang ubang katubigan diin ang Pilipinas ang nanag-iya ug may katungod. Tanang tubignon ug kahinguhaan sa pangisda diha sa kayutaan, kabaybayonan o layolayo sa kabaybayonan
2. Tanang pribado o publiko'ng mga kayutaan nga gigamit sa aquaculture
3. 200-nautical mile Exclusive Economic Zone (EEZ) ug kimba (continental shelf)
4. Tanang mga sakyanan nga panagatan dinhi sa Pilipinas nga nanagat sa mga dapit nga sakop sa Regional Fisheries Management Organization (RFMO), sa mga dagkong lawod o kadagatan gawas sa Pilipinas

Kanus-a mapatuman ang balaod?

Ang mga gi-usab nahimong balaod niadtong 27 sa Febrero 2015, ug nagsugod kini niadtong Marso 2015 pagkahuman sa pagpatik diha mga pamantalaan.

Kinsa nga ahensya sa kagamhanan ang adunay bugtong gahum o nag-atiman sa mga nagsupak sa Balaod sa Pangisda ug sa mga kausaban niini?

1. Regular court alang sa sumbong nga kriminal
2. Regular court, Court of Appeals, Supreme Court, ug ubang pamunoan nga gitahasan alang sa Citizen's Suit ug mga sumbong sa katawhan.
3. Ang Komitiba sa Paghukum sa BFAR alang sa sumbong administratibo anaa sulod sa bag-o nga Balaod sa Pangisda.
4. Alang sa mga kawani sa kagamhanan, ang sumbong adminitratibo ug kriminal adto sa buhatan sa Ombudsman.

II. PAGGAMIT UG PAGDUMALA SA PANGISDA UG MGA TUBIGNONG KAHINGUHAAN

Kinsa'y mohatag sa permiso ug kantidad sa mga bayranan sa lisensya sa sakyanan ug pagpangisda?

Ang Department of Agriculture, pinaagi sa Bureau of Fisheries and Aquatic Resources (BFAR), mao'y magbutang sa kantidad sa mga abangan sa fishponds nga sakop sa Fishpond Lease Agreement (FLA), mga bayranan alang sa Commercial Fishing Vessel Licenses (CFVL), magbutang sa kantidad ug ubang mga balayranan sa pangisdaan ug paghatag sa lisensya o permiso alang sa kahimanan sa panagat, mga igsasangkap sa panagat ug uban'g gibuhat nga pagpanagat gawas sa kadagatan sa lungsod.

Ang dakbayan o munisipyo mao'y magbutang sa kantidad ug ubang balayran sa pangisdaan ug mohatag sa lisensya o permiso alang sa kahimanan sa panagat, mga igsasangkap sa panagat ug ubang mga gihimong pagpanagat sulod sa kadagatan sa lungsod. Ang bayranan sa lisensya sa pagpanagat diha sa kadagatan sa lungsod himuon pinaagi sa pakigsabot diha sa Fisheries and Aquatic Resources Management Councils (FARMC).

Sa mga dapit nga gipanadipdan, ang kalihim sa Department of Environment and Natural Resources (DENR) ang magbutang sa balayranan, samtang ang Protected Area Management Board (PAMB) mohatag sa permiso sa pagpanagat ug uban'g mga kalihokan sulod sa gipanalipdang dapit.

Aduna bay limit ang paghatag sa mga lisensya o permiso?

Oo, ang DA-BFAR ang mahibalo kon pila kabuok ang tagaan og lisensya o permiso sa pagpanagat kini mag-agad sa gitakdang Harvest Control Rules ug Reference Points. Ingon usab ang mga lokal nga kagamhanan ug mga pinili nga pamunoan sila gitagaag gahum sa paghatag ug lisensya o permiso uban sa pakigtambayayong sa BFAR.

Kinsa ang unang gihataga'g katungod sa pagpanagat?

Ang lumulupyo nga naggamit sa maong kahinguhaan, silingan o duol diha sa kadagatan sa lungsod sila ang unang gitagaan sa katungod pinaagi sa lisensya o

permiso sa pagpanagat. Kadtong naghupot na'g Lisensya sa Komersyal nga Panagatan sila ang unang gitagaan og katungod sa gilaan nga mga lisensya, kana kong wala sila'y gibuhat nga kalapasan sa mga kasabotan ug kondisyon diha sa ilang mga lisensya, ug sa kanunay, mag-agad kini sa gidaghanon sa panagat nga anaa sa mga 'Lagda sa Tukmang Pagpanguha' (Harvest Control Rules) ug ubang natad nga gihimo nga pagdumala sa pangisda.

Unsa'y pasabot sa Closed Season?

Ang closed season mao ang panahon nga gidili ang pagkuha sa klase nga buhinglaman sa kadagatan sa usa ka matang sa panagat o klase nga kalikokan sa pagpanagat diha sa gipili nga dapit sa kadagatan sa Pilipinas.

Kinsa ang magpahibalo kon aduna'y Closed Season?

1. Ang kalihim mahimo'ng magpahibalo sa closed season pinaagi sa pagmantala labing menos duha ka mga nag-unang pamantalaan o mga pangpublikong sibyaanan.
2. Ang lokal nga kagamhan ubos sa pakigpulong sa mga kauban sa FARMC tinguhaon nila ang mga pag-amping. Ang FARMC mahimo usab nga mosugyot sa mga closed season diha sa kadagatan sa lungsod, pagdumala sa pangisda ug pagtagana sa dapit nga gamiton alang sa mga gagmay'ng mananagat.

¹⁶ Section 6.

¹⁷ Id.

¹⁸ Implementing Rules and Regulations of National

¹⁹ Integrated Protected Areas System Act (RA 7586),

²⁰ Rule 11.1.6.

²¹ RA 7586, Section 20.

Section 7 and Rule 7.1.

²² Section 7 and Rule 7.3

²³ Rule 7.4.

III. PANGISDA SA KADAGATAN SA LUNGSOD (MUNICIPAL WATERS)

Kinsa ang adunay katungod sa kadagatan sa lungsod?

Ang dakbayan o lungsod ang adunay katungod sa kadagatan sa lungsod. Sila ang adunay katungdanan sa paghimo niining mosunod:

1. Dumalaon, ampingan, palambuon ug panalipdan ang pangisdaan o tubignong kahinguhaan diha sa kadagatan sa lungsod, uban sa pakigsabot sa FARMC.
2. Magpanday og Ordinansa sa Pangisda alang sa Lungsod, uban sa pakigsabot sa FARMC.
3. Magpatuman sa tanang mga balaod sa pangisda, mga mando ug regulasyon ug mga ordinansa sa pangisda.

Unsa ang mga dapit nga sakop sa kadagatan sa lungsod?

Mga suba, linaw, ug kalaparan sa tubig layo sa baybayon nga sakop sa lungsod ug kadagatan nga sakop sa gilatid nga duha ka linya gikan sa kinatas-ang hunas sa utlanan sa lungsod ug ang ikatulo'ng linya nga gilatid uyon sa baybayon lakip na ang mga isla ug 15 ka kilometro gikan sa maong baybayon.

Unsaon sa duha ka nag-atbang nga mga lungsod sa pag-ila sa ilang utlanan sa kadagatan kong ang dagat nga nag-uwang kaila ubos sa 30 kilometro.?

Ang duha ka lungsod nga nag-atbang nga ubos sa 30 ka kilometro ang kadagatan taliwala kanila, angayon ang gilay-on sa pagsukod gikan sa baybayon sa matag lungsod.

Kinsa ang mohusay kong magsaylub ang duha ka mga utlanan sa municipal waters nga mosangpot sa kagubot sa panginabuhian?

Ang mahatungdang kagamhanan nga lungsod o dakbayan kinahanglan tugotan ang DA-BFAR uban sa pakigsabot sa National FARMC, lokal nga FARMC ug mga hingtungdan ang magsulbad sa kagubot.

Unsa ang wala masakop sa kadagatan sa lungsod?

Ang mga kadagatan, pamaybay, gigahin'g pangisdaan, suba, linaw, kalaparan sa tubig layo sa baybayon ug hunasan nga sakop sa lungsod kini nasulod sa dapit nga gipanalipdan sa National Protected Areas System Act (Republic Act No. 7586).

Unsa'y mga katungdanan sa dakbayan o lungsod sa katubigan nga sakop sa National Integrated Protected Areas System?

Ang mga lungsod o dakbayan mosalmot sa pagdumala sa dapit nga gipanalipdan pinaagi sa

²⁴ Section 4(8).

²⁵ Section 9.

²⁶ Id.

²⁷ Section 16.

²⁸ Section 4(66).

²⁹ Section 4(66).

³⁰ Rule 16.4.

³¹ Section 4(66).

³² RA 7586, section 11.

³³ RA 7160, section 16.

pagpasakop diha sa Protected Area Management Board: Usa' ang mobarog gikan sa kagamhanan sa lungsod usa gikan sa barangay. Labaw niana, ang lungsod ug dakbayan mao usab ang tigpatuman sa mga balaod sa pangisda ug ubang mga balaod nga nanalipod sa kalikupan diha sa ilang teritoryo alang sa kaayohan sa tanan.

Unsa'y himuon diha sa 'Ordinansa sa Pangisda sa Lungsod' (Municipal Fisheries Ordinance)?

Ang unang himuon sa Municipal Fisheries Ordinance (MFO) mao ang paglatid sa mga utlanan sa kadagatan sa lungsod, maghimo'g mga lagda ug mga regulasyon sa mga paglisensya ug pagpermiso sa mga kalihokan sa pangisda, lakip na ang gidaghanon sa lisensya ug permiso nga ihatag, sumala sa gitakda'ng Harvest Control Rules ug Reference points nga mahimong sugdan diha sa kadagatan sa lungsod.

Kinsa'y tugotan sa pagpanagat diha sa kadagatan sa lungsod?

Ang naka rehistro nga mga mananagat ug ang ilang mga kapunongan maoy makagamit sa kadagatan sa lungsod alang sa tanang kalihokan sa pangisda.

Kanus-a tugotan ang komersyal nga panagatan nga mosulod diha sa kadagatan sa lungsod?

Ang lokal nga kagamhanan mahimong magtugot sa komersyal nga panagatan sulod sa kadagatan sa lungsod pinaagi sa usa ka ordinansa ubos sa mga kasabotan:

1. Ang gamay ngadto sa kasarangan'g komersyal nga panagatan lamang ang tugotan nga mangisda diha sa kadagatan sa lungsod;

2. Ang pagpanagat himuon lamang diha sulod sa 10.1 ngadto sa 15 ka kilometro gikan sa baybayon.

3. Walay komersyal nga pagpanagat sa giladmon nga dili mokubos sa 7 ka dupa.

4. Ang paagi ug kahimanan nga gamiton sa pagpanagat magsunod sa balaod.

5. Himuon ang pagpananghid, pinaagi sa pagpahibalo sa katawhan, uban sa FARMC sa Lungsod o Dakbayan.

6. Ang taghangyo nga sakyanan nga panagatan, lakip na ang tag-iya, trabahante, kapitan ug tripulante kinahanglan adunay pagmatuod diha sa gitahasang buhatan nga sila walay nahimong pagsupak niining balaod sa kalikupan ug sa mga balaod susama niana.

Hinuon, ang mga lokal nga kagamhanan gimandoan pagbutang sa Harvest Control Rules diha sulod sa kadagatan sa lungsod. Ang mahitabo, ang komersyal nga pangisdaan mag-agad sa kinatibuk'ang kahimtang sa maong dapit. Kong molapas, ang pagpangisda mahimong pugngan o hunongon ang paghatag sa bag-ong lisensya.

Unsaon sa pag-ila diha sa mga mananagat nga unang tagaan og katungod sa pagpanagat?

Ang rehistro sa mananagat sa lungsod maoy gamiton sa pag-ila kinsa ang mananagat sa lungsod ang unang tagaan sa katungod nga managat. Ang FARMC maghatag usab sa listahan sa lokal nga kagamhanan aron ilang matamdan kinsa ang angay nga unahon.

³⁴ Section 16.1.

³⁵ Section 18.

³⁶ *Id.*

³⁷ Rule 8.4.

Unsa'y mga katungod ug kaayohan sa mga mananagat sa kalungsoran ug mga nagtrabaho sa panagatan?

©OCEANA/Oggie Ramos

Ang mga mananagat sa lungsod ug sa mga trabahante sa panagat adunay mga katungod ug kaayohan sama sa:

1. Ang mga mananagat nga nagpuyo sa lungsod ug ang ilang mga kapunongan ang unang makapahimulos sa pagpangisda sa nalatid nga kadagatan sa lungsod.
2. Ang departamento ug mga lokal nga kagamhanan magtabang sa mga lungsoranong mananagat pinaagi sa teknolohiya, manukiduki, pautang, pagbulig sa paggama ug pagbaligya, ug ubang mga serbisyo.
3. Ang nagtrabaho sa mga panagatan adunay mga katungod ubos sa Labor Code, Social Security System ug ubang kaayohan ilalom sa ubang mga balaod. Ang mga trabahante sa panagat, sulod sa bisan unsang panagatan nga nanagat, kini sakop sa Philippine Labor Code.

³⁸ Rule 19.3.

³⁹ Section 19.

⁴⁰ Section 21.

⁴¹ Section 24.

⁴² Section 25.

⁴³ Rule 30.1.

IV. MGA BAG'ONG KINAHANGLANON ALANG SA KOMERSYAL NG PANAGATAN

Illegal nga commercial fishing sa Tañon Strait ©OCEANA/Edward Lorenzo

Unsa'y mga angay nga sundon alang sa pagkuha sa Lisensya sa Komersyal nga Panagatan?

Subay sa balaod ilalom sa kagbag-ohan sa Fisheries Code, apil na ang pagbutang sa 'himan aron masubay ang lihok sa sakyanan' (vessel monitoring), mga kondisyon nga nahasulat sa lisensya, mga lagda ug mga regulasyon nga mahimong isangyaw sa DA-BFAR nga hataga'g mga lisensya kadtong angayan nga komersyal nga panagatan o komersyal nga kahimanan sa panagat aron makapanagat halayo sa kadagtan sa lungsod. Ang mga buti walay labot sa paghuka sa lisensya.

Unsa'y mga angay nga sundon aron mabag-o ang lisensya sa Komersyal nga Panagatan?

Ang pagkuha sa lisensya mag-agad kini sa gihimong Harvest Control Rules nianang panahona, ang mga mosunod mao ang angay nga sundon alang sa pagkuha og bag-ong Lisensya sa Komersyal nga Panagatan:

1. Una matapos ang ilang Lisensya sa Komersyal nga Panagatan, ang tag-iya moadto sa DA-BFAR Regional Office aron bag-ohon ang lisensya ug hangyoon nga susihon ang maong panagatan
2. Human madawat ang taho sa pagsusi, andamon sa tag-iya ang lisensya, ang mga kinahanglanon sa pagbag-o ug magbayad sa mga bayranan sa pagbag-o sa lisensya.
3. Ang DA-BFAR Regional Office Ang DA-BFAR Regional Office ang magsusi sa gihangyo nga bag-ohon ang lisensya gihangyo nga bag-ohon ang lisensya.

4. Ang tag-iya sa lisensya nga wala pa makabag-o sa ilang Lisensya sa Komersyal nga Panagatan mahimo pang mohangyo una mahuman ang tagal nga 6 ka adlaw.

Unsa'y mga kinahanglanon alang sa pagpanagat sa lagyong lawod?

Ang mga panagatan nga nakarehistro sa Pilipinas nga nanagat ngadto sa mga dagko o lagyo'ng lawod kinahanglan tumanon kining mga mosunod:

1. Kahilwasan, pagsangkap sa kawani ug ubang mga kinahanglan sa Philippine Coast Guard, Marine Industry Authority ug sa uban pang mga buhatan nga may kalabutan niini
2. Ang permiso sa panagat, lisensya sa kahimanan, ug ubang mga kalig'unan gikan sa DA
3. Kinahanglanon ang pagsusi, pagpugong ug pagsuta, pagtipig ug mga takdang pagdumala ug mga kasabutan sa pagpanagat gikan sa DA, RFMO o sa mga nasod nga may kabaybayon.

Ang isda ba nga nakuha gikan sa lagyo o dagkong lawod kuhaan ba'g buhis inig sulod sa nasod?

Dili, ang isda nga nakuha sa panagatan nga rehistrado sa Pilipinas giisip nga nakuha kini sulod sa kadagatan sa Pilipinas ug tungod niana walay obligasyon sa pagbuhis inig dunggo diha sa mga fish ports sa Pilipinas.

Ang komersyal nga panagatan gisugo sa paglista sa inadlaw nilang kuha ug nausik; gidunggoang dapit; gidaghanon ug kantidad sa kuha'ng isda; isda nga gikanaug sakay sa laing sakyanan, ibaligya o ubang gawi; kini imatuod sa kapitan sa maong sakyanan ug dad-on ngadto sa DA-BFAR.

Unsa ang mga gikinahanglan nga pagtaho sa mga komersyal nga panagatan?

Ang komersyal nga panagatan gisugo sa paglista sa inadlaw'ng kuha ug sa nausik; ang ilang

gidunggoang dapit; ang gidaghanon ug kantidad sa kuha'ng isda; ang isda nga gikanaug sakay sa laing sakyanan, ang gibaligya o ang ubang paggamit; kini imatuod sa kapitan niining maong sakyanan ug ipadala ngadto sa DA-BFAR.

Unsa'y ipasabot sa CDS?

Kini mao ang paagi sa paglista sa kuha o Catch Documentation System (CDS) kini angayan nga sundon sa mga komersyal nga panagatan sa paglista sa ilang kuha nga isda. Sa pagkakaron gipalambo pa lamang sa DA-BFAR.

Kinsa ang dili maghimo sa Catch Documentation System?

Ang mga gagmay'ng mananagat dili na maghimo sa Catch Documentation System.

Kanus-a gitugotan ang pagbalhin sa kargamento ngadto sa laing barko (transhipment)?

Ang transhipment sa mga barko nga adunay bandera sa Pilipinas nga naglawig gawas sa teritoryo sa Pilipinas kinahanglan ang pagpananghid gikan sa DA-BFAR.

Kanus-a nga dili na kinahanglanon ang pagpananghid sa transhipment?

Dili na kini kinahanglan kong adunay panghitabo susama niini:

1. Sa pagdungan og sapyaw, ang ubang pukot o sipaw gamiton sa pagbalhin sa isda gikan sa pukot sa catcher vessel ilahus ngadto sa sudlanan sa carrier vessel.
2. Kon adunay kalit nga panghitabo, nga kinahanglan luwason ang kinabuhi ug mga kabtangan; nianang tungora, ang gamay'ng pahibo igo na.

⁴⁴ Section 12.

⁴⁵ *Id.*

⁴⁶ Section 38.

⁴⁷ Rule 38.1.

V. MGA GIDILI NG KALIHOKAN

A. Mga Bag-ong Kalapasan

1. Pagpanagat nga walay pagtugot (Unauthorized fishing)

- 1.1 Pagpahimulus o pagbuhi'g isda, gagmay o similya nga produkto sa pangisda nga walay lisensya, abang o permiso.
- 1.2 Pagtukod ug pagdumala sa mga bungsod, bobo, baklad ug buhianan sa isda (fish cages) o tangke sa isda (fishpond) nga walay lisensya, abang o permiso

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P500,000 hangtod 1ka milyon	6 ka bulan
Pagbayad sa pagpaguba sa iyang mga tinukod	Pagmulta kaduhaon sa multang administratibo
Pagpahiuli sa nadaut nga dapit	Pagguba sa mga gitukod
Pagbawi sa tanang gamit	Pagpahiuli sa nadaut nga dapit
	Pagbawi sa tanang gamit

Ang Pangagpas: Si kinsa kadtong tawo, nga nagbuhat diha sa gihisgutan sa ibabaw nga walay lisensya o permiso, paga'isipon nga nagbuhat sa walay pagtugot nga kalihokan sa pangisda.

Ang pangagpas dili magamit sa mga panghitabo susama niini:

- 1. Ang kahimanan sa sakyanan sa panagat wala gamita ug wala giladlad;
- 2. Gitugotan diha sa dagat ang pagsulay sa panagat ug bantayan sa BFAR Central Office ug mga opisina sa rehiyon.

2. Pagpanagat sa lagyo o dagkong lawod nga walay permiso

2.2. Pagpanagat ngadto sa kadagatan nga walay nasod nga nagdumala, mga ginsakpan'g kadagatan, mga kadagatan sa kapuloan ug Exclusive Economic Zone (EEZ) sa ubang nasod nga dala ang bandera sa Pilipinas nianang maong panagatan nga walay permiso gikan sa DA ug walay pagpananghid gikan sa nasod nga adunay kabaybayon.

⁴⁸ *Id.*
⁴⁹ Rule 42.2.
⁵⁰ *Id.*
⁵¹ Section 86.

2.3.2.3 Pagsupak sa mga kondisyon diha sa permiso sa pagpangisda.

SILOT ADMINISTRATIBO

Pagbawi sa kuha ug kahimanan
Pagmulta kalimaon sa kantidad sa kuha o ang
kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:

2 ngadto sa 9 milyones alang sa gagmay'ng komersyal
nga panagatan

10 ngadto 15 milyones alang sa kasarangang
komersyal nga panagatan

16 ngadto sa 45 milyones alang sa dagkong komersyal
nga panagatan

SIKOT KRIMINAL

6 ka bulan

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang
administratibo

Pagbawi sa kuha ug kahimanan

©OCEANA/Edward Lorenzo

Ang Pangagpas: Si kinsa kadtong tawo, nga naghupot sa kahimanan sa pagpanagat o sakyanan nga nanagat diha sa gihisgutan sa ibabaw nga mga dapit nga walay permiso gikan sa DA o pagpananghid gikan sa nasod nga adunay kabaybayon paga'isipon nga siya nakalapas sa balaod.

Kinsa'y manubag sa mga kapalasan?

Ang tag-iya, tagdumala ug ang tulo ka dagkong opisyaes sa panagatan maoy manubag sa mga kalapasan.

3. Pagpanagat nga walay pagpahibalo (Unreported Fishing)

Ang wala paghimo sa mga taho nga gikinahanglan sama niini:

1. Listahan sa kuha ug pagpadala sa dokumento sa bisan unsang higayon nga pangayon sa gitahasan nga opisyal sa pangisda
2. Listahan sa kantidad ug nadaut nga hukang isda

3. Sayop nga pagtaho sa gihimong pagpanagat

SILOT ADMINISTRATIBO

Multa tumbas sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:

P5,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad

P100,000 alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan

P200,000 alang sa kasarangan komersyal nga panagatan

P500,000 alang sa dagkong komersyal nga panagatan

SIKOT KRIMINAL

6 ka buwan

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Pagbawi sa kuha ug kahimanan sa pagpanagat

4. Pagpanagat nga walay pagpahibalo nga gihimo diha sa kadagatan gawas sa nasudnong ginsakupan

5. Sayop nga pagpahibalo sa gihimong pagpanagat diha sa Regional Fishing Management Organization (RFMO)

SILOT ADMINISTRATIBO

Multa kalimahon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:

P2 milyones ngadto sa 9 milyones alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan

P10 milyones ngadto sa P15 milyones alang sa kasagarang komersyal nga panagatan

P16 milyones ngadto sa P45 milyones alang sa dagkong komersyal nga panagatan

SIKOT KRIMINAL

6 ka buwan nga pagkapriso

Multa kaduhaon sa multang administratibo

Pagbawi sa kuha ug kahimanan sa pagpanagat

Kinsa'y manubag sa mga kapalasan?

Ang tag-iya, tagdumala ug ang tulo ka dagkong opisyaes sa panagatan maoy manubag sa mga kalapasan

©OCEANA/Edward Lorenzo

⁵⁵ *Id.*

⁵⁶ *Id.*

⁵⁷ Section 89.

⁵⁸ Rule 38.2.

⁵⁹ Rule 38.3.

⁶⁰ Section 4 (88).

Unsa ang Regional Fishing Management Organization (RFMO)?

Kini mga kapunongan nga adunay kasabotan, nga nagpahamutang ug nagpahaluna sa pagtipig ug naghimong mga sumbanan sa pagdumala niadtong mga kaisdaan nga malalinon, mga matang sa kaisdaan nga molagpas sa mga utlanan sa pangisdaan nga gidumala sa nasod ug ngadto sa kadagatan nga walay nasod nga nagdumala. Kining mga mosunod mao ang nagpabilin nga RFMOs:

- International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas (ICCAT)
- Western and Central Pacific Fisheries Commission (WCPFC)
- Indian Ocean Tuna Commission (IOTC)

4. Pagpanagat nga walay regulasyon (Unregulated Fishing)

- 4.1. Mangingisda o mananagat nga nagtrabaho diha sa walay rehistro nga panagatan
- 4.2. Kapunongan o kalihukan nga nagdumala sa walay rehistro nga panagatan
- 4.3. Sakyanan nga nanagat nga walay timaan sa nasod apan gidumala sa usa ka Pilipino o korporasyon nga Pilipino
- 4.4. Mga panagatan sa Pilipinas nga nanagat diha sa mga dapit nga gidumala sa RFMOs kong diin ang Pilipinas dili kauban.
- 4.5. Mga panagatan sa Pilipinas nga nanagat diha sa mga dapit o duot sa kaisdaan diin walay gipahaum nga pagtipig ug gitakda nga pagdumala.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa tumbas sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:	6 ka buwan
P5,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
P100,000 alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan	Pagbawi sa kuha ug kahimanan sa
P200,000 alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P500,000 alang sa dagkong komersyal nga panagatan	

Mas taas ang multa kon ang salaod diha nahimo gawas sa nasyonal nga hurisdiksyon:

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Ang multa kalimaon tumbas sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:	6 ka buwan
P2 milyones ngadto sa 9 milyones sa alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
P10 milyones ngadto sa 15 milyones alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	Pagbawi sa kuha ug kahimanan sa pagpanagat
P16 milyones ngadto sa 45 milyones alang sa dagkong komersyal nga panagatan	

⁶¹ Section 89.

⁶² Section 4 (88).

⁶³ *Id.*

⁶⁴ Section 4(77).

⁶⁵ Section 90.

Kinsa'y manubag sa administratibo'ng silot?

Ang tag-iya, tagdumala ug ang tulo ka dagkong opisyaes sa panagatan maoy manubag sa silot administratibo

Kinsa'y manubag sa kriminal nga silot?

Ang tulo ka dagkong opisyaes sa panagatan maoy manubag sa silot kriminal

5. Pagsupak sa Mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha (Harvest Control Rules)

5.1. Pagpanagat nga supak sa Mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha:

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMAL
Pagbawi sa kuha ug kahimanan sa pagpanagat	6 ka buwan ug usa ka adlaw ngadto sa unom ka tuig nga pagkapriso
Pagbawi sa lisensya	Multa kaduhaon sa multang administratibo
Multa katuloon sa kantidad sa kuha o P20,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo, kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad	Pagkompiskar sa kuha ug gamit panagat
Kalimaon sa kantidad sa kuha o P100,000.00, bisan asa diha ang dako alang sa gamay'ng komersyal nga panagatan	Pagkanselar sa lisensya
Kalimaon sa kantidad sa kuha o P1 ka milyon, bisan asa diha ang dako alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
Kalimaon sa kantidad sa kuha o P5 milyones, bisan asa diha ang dako alang sa dagkong komersyal nga panagatan	

Unsa ang Mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha (Harvest Control Rules) Alang sa Pag-ila sa mga Tumong (Target Reference Points)?

Ang mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha alang sa pag-ila sa mga Tumong pagahimuon pa sa DA-BFAR.

Unsa'y Mga Lagda sa Tukmang Pagpanguha alang sa Pag-ila sa mga Tumong?

Kong ang Pag-ila sa mga Tumong nakab-ut na, ang mosunod nga mga 'Lagda sa Tukmang Pangpanguha' kinahanglang ipatuman.

1. Tukmang sa pagpanguha'g isda – ang pagpanguha'g isda kinahanglan magpabilin sa iyang naandang kahimtang ug walay idugang mga lisensya nga ihatag.

⁷² Section 90.

⁷³ *Id.*

⁷⁴ Section 106.

2. Pagtino kinsa ang unang tagaan aron makabag-o sa ilang lisensya – Lisensyahan ang mga Komersyal nga panagatan nga nakahatag dayon sa listahan sa kuha og makapanagat na ngadto sa mga pangisdaan pinaagi sa bag-o nilang mga lisensya; gawas kon adunay sila’y nahimong bug-at nga mga kalapasan.
3. Pagpahibalo sa mga Closed Seasons
4. Pagtangtang sa nadaut-- kon ang kahinguhaan naana sa makuyaw nga kahimtang, tangtangon ang mga sakyanan og dili na papulihan.
5. Uban pang mga regulasyon

6. Dili pagtuman diha sa mga sumbanan sa kahilwasan.

- 6.1. Pagpakyas sa tag-iya ug kapitan sa komersyal nga panagatan diha sa ilang pagpanagat sa pagpakita sa kamatuoran ngadto sa mga awtoridad nga sila nagsunod sa mga sumbanan sa kahilwasan

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa P100,00	1 ka buwan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka bulan
Pagpahunong o pagkansela sa permiso o lisensya	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
Pagsikop sa sakyanan hangtod mapatuman ang mga regulasyon sa kahilwasan	Pagpahunong o pagkansela sa permiso o lisensya
	Pagsikop sa sakyanan hangtod mapatuman ang mga regulasyon sa kahilwasan

Makapanagat ba nga sakyanan nga nadakpan na?

Dili, inig madakpan na, ang sakyanan sa panagatan ubanan kini ngadto sa kinadul-an nga pantalan o dunggoanan ug dili na kini tugotan nga managat.

7. Dili pagsunod diha sa maayong buhat sa pamuhi sa katubigan (aquaculture)

- 7.1 Pagkapagyas sa tag-iya ug tigdumala sa pagtuman sa mga sumbanan sa maayong buhat sa ‘aquaculture’ ug pagsagop sa mga makatabang nga regulasyon, bisan napadad-an na’g sulat sa maong kalapasan, ug kon mosangput kini ngadto sa:
 - a. 50% ang nangamatay nga isda diha sa dapit nga gipamuhian kong diin nagsumpot ang daghang buhianan nga gipanag-iya sa lainlaing tawo.
 - b. Pagpanghilo sa wala gialimahang isda

⁷² Section 90.

⁷³ *Id.*

⁷⁴ Section 106.

- c. Pagkaylak og pagpanakod sa mga peste ug sakit; o
- d. Pagkahugaw sa tubig

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P10,000 ngadto sa P100,00 kada adlaw hangtod matapos ang kalapasan ug pagabayaran ang multa	3 ka tuig Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

8. Pagbalda sa mga Tigpatuman sa Balaod sa Pangisda

- 8.1. Pagsukol, pagdumili, panghulga, pagsamok, bug-at nga pagpanghilabot niana o paglangay sa mga opisyales nga tigpatuman sa balaod sa pangisda, gitahasang magsusi o magtan-aw, ang gitudlo nga fish warden sa lokal nga kagamhan, o si kinsa’ng opisyales nga gitahasan sa kagamhanan, sa pagtuman sa ilang katungdanan.
- 8.2. Kinsa kadtong tawo nga dili motuman nianang gitahasan nga opisyal o nianang naghimog pakisusi aron iapatuman ang balaod siya paga-isipon nga nagbabag nianang maong opisyal o tawo.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P1 ka milyon alang sa panagatan nga nagagat dinhi sa kadagatan sa Pilipinas; o	6 ka buwan ngadto sa 2 ka tuig
P2 milyones alang sa panagatan nga nanagat gawas sa kadagatan sa Pilipinas	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagbawi sa lisensya o permiso

9. Dili pagsunod sa pagbutang og tigsusi sa himuong pagpangida (Fisheries Observer Coverage)

- 9.1. Ang mga panagatan sa Pilipinas nga nanagat sa layo o dagkong lawod nga naglawig nga walay sakay nga tigsusi sa pagpangisda.
- 9.2. Ang komersyal nga panagatan nga maglawig nga sakay nga tigsusi sa pagpangisda

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P500,000	1 ka buwan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka bulan
Pagsakmit sa kuha ug kahimanan	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagsakmit sa kuha Paglangan o pagbawi sa lisensya

⁷⁵ Rule 8.2.
⁷⁶ Section 108.
⁷⁷ Section 108.

⁷⁸ Section 112.
⁷⁹ Rule 112.1
⁸⁰ Rule 112.1
⁸¹ Section 115.

Unsa ang tigsusi sa pagpangisda (Fisheries Observer)?

Kini ang tawo, nga gitahasan sa kagamhanan o ilalom sa Regional Observer Program sa Regional Fisheries Management Organization (RFMO), nga maghuka sa inantigo, teknikal o kasayuran mahitungod sa pangisda.

Kanus-a mapatuman kining maong balaod?

Kini pagasugdan ug ang maapil mag-agad sa gidak-on ug matang sa sakyanan sama niining mga mosunod:

GIBUG-ATON/MATANG SA SAKYANAN	TALAMDAN GIKAN SA PAGSUGOD SA PAGTUMAN SA MGA KASUGOAN UG REGULASYON	SUHOLAN SA TIGSUSI SA PESO
500 ka tonelada pataas	Sulod sa 6 ka bulan	P1,200.00
300 ngadto sa 499 ka tonelada	Pagkatapos sa 1 ka tuig	P1,000.00
200.01 ngadto sa 299 ka tonelada	Pagkatapos sa 2 ka tuig	P1,000.00
Ang panagatan sa Pilipinas nga kubkuban ug likum nga nanguha sa tuna ug mga susamang matang sa isda	Panahon nga sa pagsira sa FAD	P1,200.00

10. Pagsupak sa mga Lagda sa Dunggoan sa Nasod (Port State Measures)

MGA KALAPASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagpakyas sa pagtaho sa listahan sa kuha sa langyaw nga panagatan human gitugotan sa pagsulod	Sec. 117 dili bug-os nga naghatag sa unsang silot alang ning maong kalapasan, apan ang silot sa ilalom sa walay pagpahibalo nga pagpanagat mahimong gamiton dinhi	
Pakpakyas sa pagsunod sa ubang kasugoan nga gitakda sa mga nasod nga adunay kabayayonan nga gipahibalo sa DA-BFAR	P100,000 ngadto sa P5 milyones	

⁸² Section 116.
⁸³ Section 4 (35).
⁸⁴ Rule 116.1.
⁸⁵ Section 117.
⁸⁶ Sec. 80.
⁸⁷ Section 117.

Unsay kinahanglanon sa langyaw nga panagatan nga mohangyo nga modunggo dinhi sa Pilipinas?

Ang langyaw nga panagatan kinahanglan magpahibalo labing menos 24 oras usa' modunggo sa Pilipinas.

Unsay mahitabo kon mapakyas sa pagsunod sa gitakdang 24 oras nga pagpahibalo?

Pagpanaghid sa pagsulod o paggamit sa mga kahimanan sa dunggoanan mahimong dili itugot, ug ang sakyanan mahimong susihon o sikopon.

11. Dili pagtuman sa mga gitakdang pag-amping ug pagdumala

11.1. Pagpakyas sa pagsunod diha sa mga gikatakdang pag-amping ug pagdumala sa mga kasugoan ug regulasyon nga gipahibalo sa DA, mga gikauyonan sa RFMO, ug sa mga balaod sa nasod nga may kabaybayonan.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagsakmit sa kuha	6 ka buwan
Paglangan o pagbawi sa lisensya o permiso	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
Multa kaduhaon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:	Pagsakmit sa kuha
P20,000 sa pagpanagat sa munisipyo o kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad	Paglangan o pagbawi sa lisensya
P1 milyon alang sa gamay'ng komersyal nga panagatan	
P2.5 milyones alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P5 milyones alang sa dagkong komersyal panagatan	

12. Dili pagtuman sa mga gitakdang pagsubay sa lihok sa sakyanan (Vessel Monitoring Measures)

12.1. Pagpanagat nga walay pagsunod diha sa gitakdang pagsubay sa lihok sa sakyanan nga gipahibalo sa DA

⁸⁸ *Id.*

⁸⁹ Section 118.

⁹⁰ Section 119.

12.2. Ang pagpanghilabot o pagpalong o pagbalda sa kahimanan sa' pagsubay sa lihoc sa sakyanan'.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagsakmit sa kuha	6 ka buwan ngadto sa 2 ka tuig nga pagkapriso
Paglangan o pagbawi sa lisensya o permiso	Multa nga doblehon ang multa administratiba
Multa kaduhaon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa ang dako:	Pagkompiskar sa kuha
P10,000 sa pagpanagat sa munisipyo o kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad	Pagsuspenso o pagrebokar sa lisensya
P250,000.00 alang sa gamay'ng komersyal nga panagatan	
P500,000.00 alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P2.5 milyones alang sa dagkong komersyal panagatan	
Kong pananglit ang salaod nahimo gawas sa kadagatan nga gidumala sa nasod, ang multa kalimaon katumbas sa kantidad nga kuha o kaduhaon sa kantidad nga giingon sa ibabaw, bisan unsa diha ang dako:	

Walay labot: Alang sa mga sakyanan nga naglawig sa kadagatan sa Pilipinas, ang sakyanan lamang nga nanagat (catcher vessel) mao ang magkinahanglan niini.

Kinsa ang adunay tulubagong administratibo?

Ang tag-iya sa panagatan ug amo o si bisan kinsang tawo nga sinaligan sa tag-iya sa panagatan maoy manubag sa maong silot.

Kinsa ang adunay tulubagong kriminal?

Ang kapitan o si bisan kinsang tawo nga sinaligan sa tag-iya sa panagatan maoy manubag nianang silot.

Unsa ang Vessel Monitoring Measures (VMM)?

Usa kini usa ka pamaagi nga gigamit aron masubay ug makit-an ang nahimutangan, padulngan ug gikusgon sa sakyanan sa bisan usang oras alang sa katuyoan sa pagdumala sa pagpanagat ug kapaninguhaan sa pangisda ug daling masundan ang lihoc sa panagatan.

⁹¹ Section 119.

⁹² *Id.*

⁹³ *Id.*

Unsa ang paagi sa pagsubay sa lihok sa sakyanan (Vessel Monitoring System (VMS)?

Kini mao ang paggamit sa satellite aron masundan ug makit-an ang iyang nahimutangan, padulngan ug gikusgon sa sakyanan sa bisan unsang oras sa katuyoan nga madumala ang pagpanagat ug kapahinguhaan sa pangisda ug masundan ang lihok sa panagatan. Ang susama niini mao ang Automatic Location Communicaton (ALC)

Unsa nga mga sakyanan nga butangan og Vessel Monitoring Measure (VMM)?

Kini alang sa mga lisensyado nga panagatan sa Pilipinas nga nanagat sulod ug gawas sa kadagatan sa Pilipinas sama ning mosunod:

1. Tanang lisensyado nga komersyal nga panagatan ug kargahanan nga mga sakyanan nga naglawig gawas sa kadagatan sa Pilipinas kinahanglan butangan sa Automatic Location Communicator (ALC) kanang makatawag ug matawagan.
2. Alang sa sakyanan nga panagatan nga nanagat sulod sa kadagatan sa Pilipinas, ang pagbutang sa VMM himuon diha sa pagpakigsabot sa mga hingtugdan.

Unsa ang Automatic Locator Communicator (ALC)?

ALC o Mobile Tracking-Trans receiver Unit kini mao ang himan nga gitugotan sa BFAR nga gamiton sa pagsubay nga ibutang diha sa mga panagatan nga gigamit ang satellite sa paglawig ug mga sistema sa komunikasyon sa katuyoan nga makapadangat og kasayuran mahitungod sa nahimutangan sa mga panagatan nga rehistrado sa Pilipinas, ug uban pang mga kalihokan sa pagpanagat..

Kanus-a ipatuman ang pagbutang sa VMM?

Ang pagbutang sa VMM ipatuman alang sa komersyal nga panagatan nga adunay 30 ka toneda ang gibug-aton ug pataas nga nanagat dinhi sa kadagatan sa Pilipinas sumala sa mosunod nga talamdan:

⁹⁴ Rule 4.1 (r).

⁹⁵ Rule 4.1 (t).

⁹⁶ Rule 119.1.

⁹⁷ Rule 4.1 (b).

⁹⁹ Rule 192.

Kabug-aton sa sakayan Schedule sa Implementasyon gikan sa effectivity sa IRR

Labaw sa 200 GT	Sulod sa 6 ka buwan
150 ngadto GT	Sulod sa 1 ka tuig
100 ngadto GT	Sulod sa 2 ka tuig
50 ngadto 99 GT	Sulod sa 3 ka tuig
30 ngadto 49 GT	Sulod sa 4 ka tuig

Sulod sa 1 ka tuig gikan sa Septembre 2015, ang BFAR magpahibalo sa angayan nga teknolohiya alang sa VMM ug ang tagal sa pagbutang diha sa mga sakyanan wala gi’apil diha sa ibabaw.

13. Pagtukod, pagpasulod sa mga langyaw o pag-usab sa mga sakyanan nga panagatan o kahimanan nga walay permiso

13.1. Pagtukod, pagpasulod sa mga langyaw nga sakyanang panagatan o mga kahimanan o pag-usab sa ubang mga sakyanan ngadto sa usa ka panagatan nga walay permiso gikan sa DA

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P50,000.00 sa gamay’ng komersyal nga panagatan	1 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka bulan
P500,000.00 sa kasarangang komersyal nga panagatan	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
P2.5 milyones sa dagkong komersyal panagatan	

14. Walay lisensya nga kahimanan sa pagpanagat

KAPALASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Paggamit sa kahimanan sa pagpanagat o pamaagi alang sa komersyal nga panagat nga walay lisensya	P200,000 ngadto sa P500,000 kada kahi-manan	P400,000 ngadto sa P1 milyon

⁹⁹ *Id.*
¹⁰⁰ Section 120.
¹⁰¹ Section 121.

15. Pagtuis, Pagtago o pagpanghilabot sa mga marka sa sakyanan, ilhanan o rehistro

15.1. Pagtuis, pagtago sa ilhaanan sa sakyanan o kulang sa rehistro

15.2. Pagpanghilabot sa mga marka sa sakyanan, ilhanan o rehistro

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagsakmit sa kuha	6 ka buwan
Paglangan o pagbawi sa lisensya	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
P10,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo o kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad	Pagsakmit sa kuha
P100,000 alang sa gamay'ng komersyal nga panagatan	Paglangan o pagbawi sa lisensya
P1 milyon alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P5 milyones alang sa dagkong komersyal panagatan	

16. Pagtago, pagpanghilabot, o paglabay sa pagpanghimatuod

16.1. Pagtago, pagpanghilabot o paglabay sa pagpanghimatuod nga may kalambigitan sa pagtuki sa kalapasan

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Paglangan o pagbawi sa lisensya	5 ngadto sa 10 ka tuig
P10,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo o kong dili makabayad magserbisyo sa komunidad	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
P100,000 alang sa gamay'ng komersyal nga panagatan	Paglangan o pagbawi sa lisensya
P1 milyon alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P5 milyones alang sa dagkong komersyal panagatan	
Kaduha-on ang kantidad kong ang kalapasan gibuhat sa layong kadagatan	

¹⁰² Section 122

¹⁰³ Section 123

¹⁰⁴ Section 124

¹⁰⁵ Section 125

17. Dili pagtuman sa mga kinahanglanon sa pagpasulod sa langyaw o laing tubignon nga matang.

17.1. Pagpasulod sa langyaw, pagpasanay sa lain o dili lumad nga tubignonong matang nga walay gihimong pagtuon sa kadaut nga mahatag niini ug walay pagtugot sa DA

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P200,000 ngadto sa P6 milyones	6 ngadto sa 12 ka tuig
Pagbawi ug pagguba sa langyaw o laing mga matang sa kinabuhi	P400,000 ngato sa P12 milyones
Pagkawala sa abot o pagkaguba sa pinuy-anan, kong ang maong mga matang manghugpa ug mangaon sa mga lumad nga buhing matang.	Pagbawi sa langyaw o laing mga matang sa kinabuhi
Paggasto sa pagsumpo, pagwagtang o pagpahiuli sa nadaut nga pinuy-anan	Paggasto sa pagsumpo, pagwagtang o pagpahiuli sa nadaut nga pinuy-anan

18. Dili pagtuman sa mga sumbanan ug ubang mga gitakda'ng may kalambigitan sa negosyo sa pangisda

18.1. Dili pagtuman sa mga sumbanan alang sa gibug-aton, gidaghanon, kalidad ug sa tanang mga kihanglanon sa pagnegosyo sa pangisda ug pagsunod sa mga lagda nga susama niining pamatiganona.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P50,000 ngadto sa P2 milyones	6 ka bulan ngadto sa 2 ka tuig
Pagbawi sa kargamento o mga produkto sa panagat	P100,000 ngato sa P4 milyones
Paglangan o pagbawi sa rehistro o lisensya	Pagbawi sa kargamento o mga produkto sa panagat
	Paglangan o pagbawi sa rehistro o lisensya

¹⁰² Section 122.

¹⁰³ Section 123.

¹⁰⁴ Section 124.

¹⁰⁵ Section 125.

19. Paghupot o pagpatigayon sa mga isda nga nakuha sa gidili nga paagi

19.1. Pagbiyahe, pagbaligya, pagpasulod gikan sa langyaw, pagpagawas ngadto sa laing nasod o paghupot o pagbaligya sa bisan unsang isda nga nakuha sa gidili nga pamaagi o mga matang nga gidudahan:

SIKOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P50,000 ngadto sa P2 milyones	6 ka bulan ngadto sa 2 ka tuig
Pagbawi sa kargamento o mga produkto sa panagat	P100,000 ngadto sa P4 milyones
Paglangan o pagbawi sa rehistro o lisensya	Pagbawi sa kargamento o mga produkto sa panagat
	Paglangan o pagbawi sa rehistro o lisensya

Mga Pangagpas:

1. Ang masakpan sa bisan unsang isda o matang nga nakuha sa pabuto o pagpanghilo nagpalig'on sa pangaspas nga ang naghupot, tigbaliya'g isda, nagdala, nagpasulod gikan sa langyaw o nagpagawas ngadto sa laing nasod nasayod nga ang maong isda o matang nakuha sa gidili nga pamaagi.
2. Ang DA-BFAR naghimo'g mamandoon nga pagbansaybansay sa pag-ila sa isda nga nakuha pinaagi sa mga pabuto. Tungod niana ang mga namaligya'g isda, nagdala, tigpasulod gikan sa langyaw, tigpagawas ngadto sa laing nasod paga-ingnon nga sila maka-ila sa isda nga nakuha gamit ang mga pabuto sama niining mga mosunod:
 - a. Pagtapos sa pagbansaybansay sa nakasala
 - b. Pagpakyas sa pagtapos sa pagbansaybansay sa dili makataunganong ; o
 - c. Pakpagyas sa pagtambong bisan sa mga pagpahibalo

Unsaon sa pagpangatarungan kining maong mga pangagpas?

Ang mga namaligya'g isda, tigpahigayon, tigpasulod gikan sa langyaw, tigpagawas ngadto sa laing nasod kinahanglan itudlo diin gikan ang isda.

¹⁰⁹ Rule 126.2.

¹¹⁰ Section 127.

¹¹¹ Section 155.

20. Wala gitugot ang pagbutyag sa delikado'ng teknikal nga kasayuran

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Wala itugot ang pagbutyag sa mga kasayuran mahitungod sa pagsubay sa lihoc sa mga sakyanan ug ubang mga gitakdang may susamang kasayuran. Wala itugot ang pagbutyag sa pamatigayon, industriya ug paghatag sa kasayuran sa mga mangisgisdá, tag-iya sa pangisdaan ug tigdumala, negosyante, mamumuhat ug mga tigdukiduki, kong ang pagbutyag makadaut sa pag-indigay sa lokal nga pangisdaan	Wala	6 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka tuig Pagtangtang ug pakawala sa tanang

Mga wala maapil :

Ang mga mosunod nga panghitabo mahimong tugotan ang mga pagbutyag:

1. Kong ang pagbutyag gipangayo sa buhatan sa kagamhanan aron gamiton nga kamatuoran alang sa sumbong sa mga kalapasan
2. Kon kini pangayoon sa nasod, nga may kabaybayonan o dunggoan alang sa ilang paghimog pakigsusi o pagsubay; ug
3. Uban pang susama nga mga panghitabo

21. Pagsupak sa mga Adminitratibo'ng Sugo o Regulasyon

KALAPASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagsupak sa administratibo'ng mga kasugoan o mga regulasyon nga gisangyaw sa DA	P100,000 to P5 milyones	Wala

¹¹² Rule 127.1.

¹¹³ Section 128.

¹¹⁴ Section 86.

VI. GIDILI NGA MGA KALIHOKAN

B. Gidugang sa mga kalapasan

1. Pagpanagat nga walay pagtugot (Unauthorized Fishing)

- 1.1 Pagpanguha sa isda, similya o bisan unsang pino nga matang sa kaisdaan o mga produkto nga walay lisensya gikan sa buhatan o lokal nga gamhanan
- 1.2 Ang komersyal nga panagatan nga nanagat diha sa kadagatan sa lungsod, gitugotan lamang ilalom sa ordinansa sa pangisda sa lungsod ug ang ubang kinahanglanon anaa sa Balaod sa Pangisda nga nabag’o na.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagbawi sa kuha ug kahimanan	6 ka bulan
Multa kalimahon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:	Pagbawi sa kuha ug kahimanan
P50,000 hangtod P100,000 alang sa gagmay’ng komersyal nga panagatan	Multa kaduhaon sa multang administratibo
P150 ngadto P500,000 alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	

- 1.3. Pagpanagat sa komersyal nga panagatan sulod sa kadagatan sa lungsod ni bisan kinsa nga tawo nga wala malista sa rehistro sa mga mananagat sa lungsod.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa kaduhaon sa kantidad sa kuha o P5,000 bisan asa diha ang dako:	Wala
Pagbawi sa kuha ug kahimanan	
Pagserbisyo sa komunidad kon dili makabayad sa multa	

Kinsa ang manubag niining maong mga kapalasan?

Ang kapitan sa sakyanan, ang tulo ka tag-as nga opisyales sa komersyal nga panagatan, ug ang tag-iya ug tagdumala maoy manubag niining maong mga kalapasan.

Ang Pangagpas: Ang mga tawo, pagaingnon nga nanagat nga walay pagtugot kong sila naghupot sa kahimanan sa panagat o nanagat ang sakyanan diha sa kadagatan nga walay lisensya o permiso.

Ang lisensya kinahangkanon ba bisan managat alang sa pagkaon?

Dili, ang lisensya sa pagpanagat o permiso dili kinahanglan kong ang pagpangisda alang sa inadlaw nga pagkaon o alang sa kalingawan, ug dili pangkomersyal o panginabuhi ang katuyoan.

2. Pagpanagat sa mga langyaw sulod sa teritoryo sa Pilipinas

KAPALASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Ang tawo'ng langyaw, korporasyon, mangisdaay o nanagat gamit ang bisan unsang sakyanan nga panagatan sulod sa kadagatan sa Pilipinas	\$600,000 ngadto sa \$1 milyon o katumbas sa iyang kantidad sa peso	\$1.2 milyones o katumbas sa iyang kantidad sa peso

Mga silot kon madakpan sulod sa teritoryo sa Pilipinas:

KAPALASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Nadakpan sa unang higayon	\$600,00 ngadto sa \$1 milyon o katumbas sa iyang kantidad sa peso	\$1.2 milyones o katumbas sa iyang kantidad sa peso Pagbawi sa kuha, kahimanan sa panagat lakip na ang sakyanan 6 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 2 ka tuig ug 2 ka bulan
Nadakpan sa ikaduhang higayon	\$600,00 ngadto sa \$1 milyon o katumbas sa iyang kantidad sa peso	3 ka tuig \$2.4 milyones o katumbas sa iyang kantidad sa peso

Ang langyaw nga nakasala maka-uli ba nga walay pagbayad sa multa?

Dili, ang langyaw nga nakasala maka-uli lamang pagkahuman sa pagbayad sa multa ug pagserbisyo sa silot.

Mga Pangagpas:

Ang langyaw nga panagatan sulod sa kadagatan sa Pilipinas paga-isipon nga nanagat sa teritoryo sa Pilipinas ubos iniining mosunod nga mga panghitabo:

1. Naglawig nga nagguyod sa iyang kahimanan sa panagat o naka ladlad;
2. Naglawig nga dili tarong ang dagan o agi;
3. Naglawig subay sa teritoryo sa Pilipinas nga walay pagtugot gikan sa gitahasang buhatan sa Pilipinas;

4. Naglawig nga dili maingon nga walay gibuhat.

5. Naglawig sa giila nga mga dapit nga pangisdaan;

6. Nalawig nga walay bandera sa iyang nasod;

7. Nagpundo o nagdunggo nga walay igong hinungdan o timailhan nga adunay panghitabo nga dili kapugngan o kalisdanan.

8. Nagpundo o nagdunggo duol o diha sa nahibaloang mga dapit nga pangisdaan o marine protected area (MPA).

9. Kong adunay makita nga lab-as nga kuhang isda, mga gasang o kinhason diha sa gawas ug sulod sa bodega.

Mga wala maapil:

Kining mosunod walay labot sa pangagpas nga sila nanagat sulod sa teritoryo sa Pilipinas.

1. Paggamit sa katungod sa paglawig lamang;
2. Paglawig aron barahon ang sakyanan, ipatrabo o magpakanaug sa kuha sa langyaw nga mga panagatan, kana kon, gituman ang 24 oras nga pagpahibalo usa' mosulod;
3. Kong adunay tahas sa pagdukiduki sa kadagatan nga maggamit sa langyaw nga panagatan;
4. Ang langyaw nga panagatan nga nagtago o naanod sulod sa kadagatan sa Pilipinas tungod sa panghitabo nga dili kapugngan o kalisdaan;
5. Ang langyaw nga panagatan nga mosulod sa kadagatan sa Pilipinas sa tuyo nga pagtabang ngadto sa mga tawo, mga sakyanan sa kadagatan o kahanginan nga namiligro o may kalisdanan;
6. Kong adunay gi-organisar ug gihan-ay nga dula o kalingawan sa panagat nga gihimo ang mga langyaw nga nasod.

3. Pagpanagat gamit ang mga pabuto, panghilo gamit ang kemikal o koryente

3.1. Pagpanagat gamit ang mga pabuto, makalanag o makahilo nga kemikal

SILOT ADMINISTRATIBO

Pagbawi sa kuha, mga pabuto, kahimanan ug mga makahilo nga kemikal

Multa kalimaon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:

P30,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo

P300,000 alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan

P1.5 milyones alang sa kasarangang komersyal nga panagatan

P3 milyones alang sa dagkong komersyal nga

SIKOT KRIMINAL

5 ngadto sa 10 ka tuig

Pagbawi sa kuha, mga pabuto, kahimanan ug mga makahilo nga butang

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

3.2. Pagpanagat gamit ang koryente

SILOT ADMINISTRATIBO

Wala

SIKOT KRIMINAL

6 ka bulan

P5,000

3.3. Paghupot sa mga pabuto, makalanag o makahilo nga kemikal aron gamiton alang sa gidili nga pagpanagat.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagbawi sa kuha, mga pabuto, kahimanan ug mga makahilo nga kemikal	6 months to 2 years
Multa kalimaon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
P10,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo	
P100,000 alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan	
P500,000 alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P1 milyon sa dagkong komersyal nga panagatan	

Mga Pangagpas:

1. Ang makaplagan nga dinamita, ubang mga pabuto, makalanag o makahilo nga mga kemikal o gamit sa pangkoryente diha sa bisan unsang sakyanan nga panagatan o paghupot ni bisan kinsa nga mananagat, tagdumala, opisyal sa sakyanan o trabahante maglig'on sa pangagpas nga kining maong mga kahimanan gigamit sa pagpanagat.
2. Ang makaplagan nga bisan unsang sakyanan nga panagatan nga adunay kuha o nangisda pinaagi sa pabuto, makalanag o makahilo nga mga butang, pangkoryente maglig'on sa pangagpas nga kining maong mananagat, tagdumala, opisyal sa sakyanan o trabahante naggamit niining panagata.

Pinasikad niining maong pangagpas, ang opisyal nga tigpatuman sa balaod mahimong mosang-at sa kaso nga magmatuud nga gigamit ang pabuto, makalanag o makahilo nga mga butang sa pagpangisda, o himan sa pangkoryente, kaysa kasohan sa paghupot lamang.

4. Paggamit og pukot nga pino ang mata

4.1. Ang pagpangisda gamit ang pukot nga ang gidag-on sa mata ubos sa 3 sentimetro, o sa unsay nakalagda nga gidako-on sa DA.

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagbawi sa kuha ug kahimanan	6 ka bulan ngadto sa 2 ka tuig
Multa katuloon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako:	Multa kaduhaon sa multang administratibo
P20,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo o pagserbisyo sa komunidad kon dili makabayad sa multa	Pagbawi sa kuha ug kahimanan
P50,000 alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan	
P100,000 alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
P200,000 alang sa dagkong komersyal nga panagatan	

Kinsa ang manubag niining maong mga kapalasan?

Ang tag-iya, kapitan o amo sa panagatan, o mananagat sa lungsod maoy manubag sa maong mga kalapasan.

Ang Pangagpas: Ang makaplagan sa pukot nga pino ang mata sulod sa sakyanan sa panagatan magpalig'on sa pangagpas nga kining maong tawo o panagatan nangisda pinaagi sa paggamit sa pukot nga pino ang mata.

Kanus-a gitugotan sa pagpangisda ang pukot nga pino ang mata?

Ang pagpangisda gamit ang pukot nga pino ang mata pagatugotan lamang niining mga mosunod nga mga kahimtang:

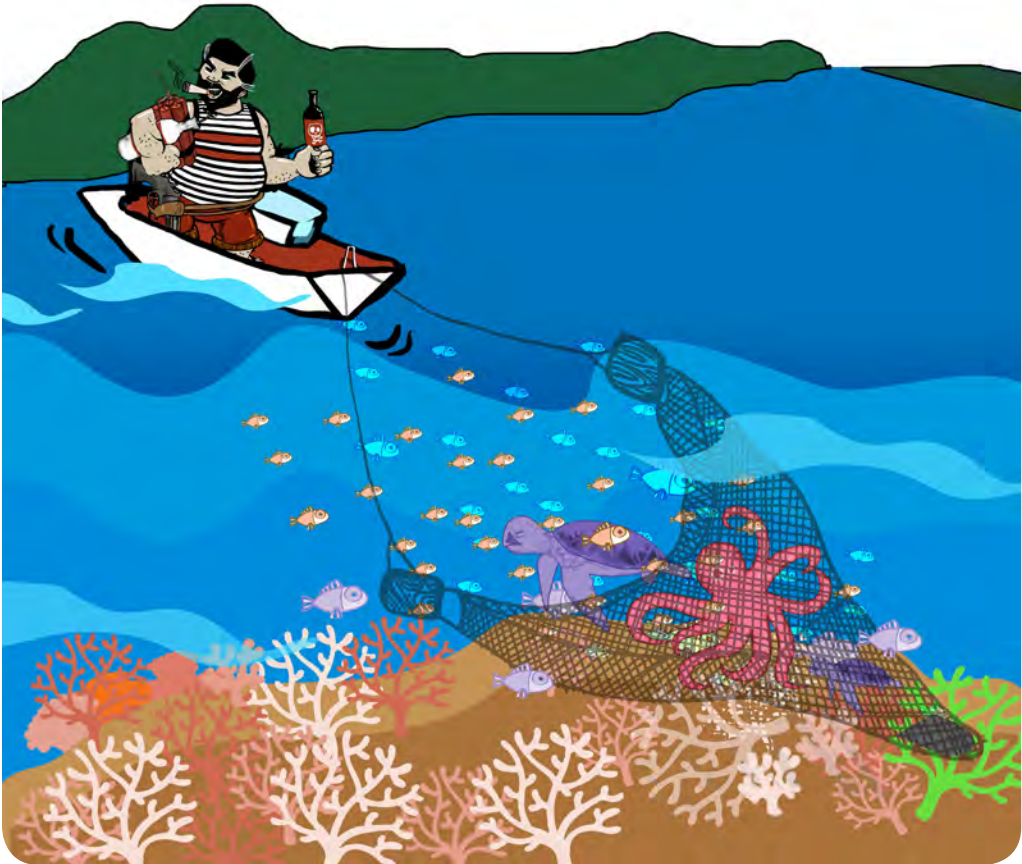
1. Kong ang pukot gamiton sa pagpanguha sa:
 - a. Padas, similya sa bangus, hipon, banak ug mga matang sa ubod ug ubang matang sa similya nga buhion;
 - b. Aquarium o pang-adorno nga mga hayop; ug
 - c. Adunay matang nga mahimong kuhaon, apan wala gipugngan ang pagpanguha, sa alamang, tabios, sinarapan, bolinaw ug mga hilahila.
2. Kong ang mga likum, kubkuban manguha sa mga tamban, tulingan, tamarong ug ang bulsa sa pukot pino ang mata nga may gidak-on nga 1.9 sentimetro inig inat sa duha ka hukot.

5. Pagpanagat sa mga dapit nga gidumala kay napahimuslan na pag-ayo

5. 1. Pagpanagat sa mga dapit nga gidumala og gipahibalo nga napahimuslan na pag-ayo

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagsakmit sa kuha ug kahimanan sa panagat	6 ka buwan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka tuig
Multa tumbas sa kantidad nga anaa sa ubos:	P500,000 ngadto sa P5 milyones
Katuloon sa kantidad sa kuha o P20,000.00, bisan asa diha ang dako o pagserbisyo sa komunidad kong ang nakasupak dili makabayad sa multa	Pagsakmit sa kuha ug kahimanan sa panagat
Kalimaon sa kantidad sa kuha o P100,000, bisan asa diha ang dako alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan	Pagbawi sa permiso o lisensya sa panagat
Kalimaon sa kantidad sa kuha o P300,000, bisan asa diha ang dako alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	
Kalimaon sa kantidad sa kuha o P500,000, bisan asa diha ang dako alang sa dagkong komersyal nga panagatan	

6. Paggamit sa panagat nga malihukon (Active Gear) diha sa kadagatan sa lungsod (municipal waters)

6.1. Pagpangisda sa kadagatan sa lungsod, luuk ug mga gidumalang pangisdaan gamit ang malihukon nga kahimanan sa pagpanagat

SILOT ADMINISTRATIBO

Pagsakmit sa kuha ug mga kahimanan sa panagat

Multa katuloon sa kantidad sa kuha o sa kantidad nga anaa sa ubos, bisan asa diha ang dako

P20,000 alang sa pagpanagat sa munisipyo o pagserbisyo sa komunidad kong ang nakasupak dili makabayad sa multa

P50,000.00 alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan

P100,000.00 sa kasarangang komersyal nga panagatan

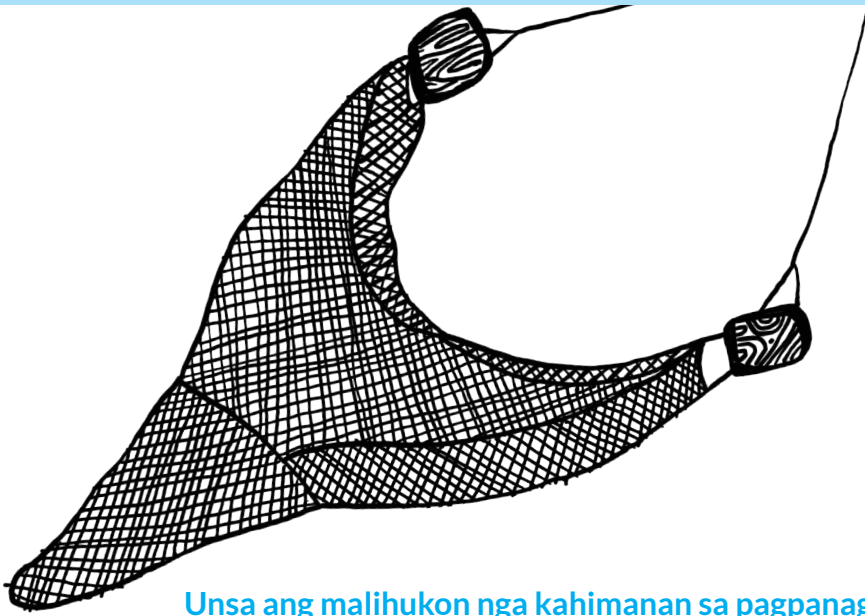
P500,000.00 sa dagkong komersyal nga panagatan

SIKOT KRIMINAL

2 ngadto sa 6 ka tuig

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Pagsakmit o pagbawi sa kuha ug kahimanan

Unsa ang malihukon nga kahimanan sa pagpanagat (Active Gear)?

Ang panagat nga malihukon mao ang galamiton sa panagat nga gihimo alang sa pagdakop sa matang sa isda pinaagi sa pagguroy, pagbira sa mga kahimanan, paglikus, pagsakop, pagkaras ug paghadlok sa matang sa isda hangtod nga masikop; sama sa, trawl, kubkuban, hubothulbot, paaling ug pamo.

Unsa ang matang nga mga kahimanan sa pangisda ang wala gi-apil niining maong gimbut'an?

Ang mosunod mao ang mga kahimanan nga wala gi-apil 'ning maong gimbut-an:

1. Panaan, mga pamukot nga ihan-ay sa ilalom sa dagat, nga dili mokubos sa 500 ka metros ang gitag-on kada sakayan sa mananagat nga rehistrado sa lungsod.
2. Ang Sudsud nga gigamit sa pagkuha sa uyap ug bolinaw, nga gidumala sa mananagat nga rehistrado sa lungsod o kooperatiba sa mananagat, mahimong kinamot o dimakina nga 16 kabalyos ang gikusgon nga rehistrado ug lisensyado sa lungsod, mahimong gamiton sa panahon nga itugot ang pagpanguha niining matanga, ug apil kini sa plano nga pagduma nga giuyonan sa lokal nga gamhanan.
3. Ang malihukon nga panagat sama sa kubkuban o pangulong, likum o taksay ug sama sa ubang mga kahimanan nga dili motugsad sa ilalom sa dagat, nga gigamit sa gagmay ug kasagaran nga komersyal nga mga panagatan nga gitugotan sa lokal nga kagamhanan.

Kinsa ang mga manubag niining maong kapalasan?

Ang tag-iya, tagdumala, kapitan sa sakyanan ug amo sa panagatan o ang labaw nga opisyal sa korporasyon o ang kauban nga tagdumala sa korporasyon maoy manubag niining maong mga kalapasan.

7. Pagpahimulus sa gasang ug pagpagawas ngadto sa laing nasod

7.1. Pangpanguha, paghupot, komersyal nga pagdala, pagbalikya o pagpagawas ngadto sa laing nasod sa kasagaran, dili kaayo mahalon ug mahalon nga mga gasang, bisan wala magama og ginama na.

7.2. Pagbuhat sa bisan unsang kalihokan nga makaguba sa mga kagasangan.

SILOT ADMINISTRATIBO

Multa kawaloon sa kantidad sa gasang o P500,000 ngadto sa P10 milyones, bisan asa ang dako

Pagsakmit sa mga gasang

Bayad alang sa pagpahiuli sa naguba nga mga kagasangan

SIKOT KRIMINAL

10 ngadto sa 20 ka tuig

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Pagsakmit sa kasang

Bayad alang sa pagpahiuli sa naguba nga mga kagasangan

Mga wala maapil:

Ang pagpahimulus ug pagpagawas ngadto sa laing nasod usa ka supak sa balaod apan mahimo kining buhaton alang sa katuyoan sa syensya o pagdukiduki.

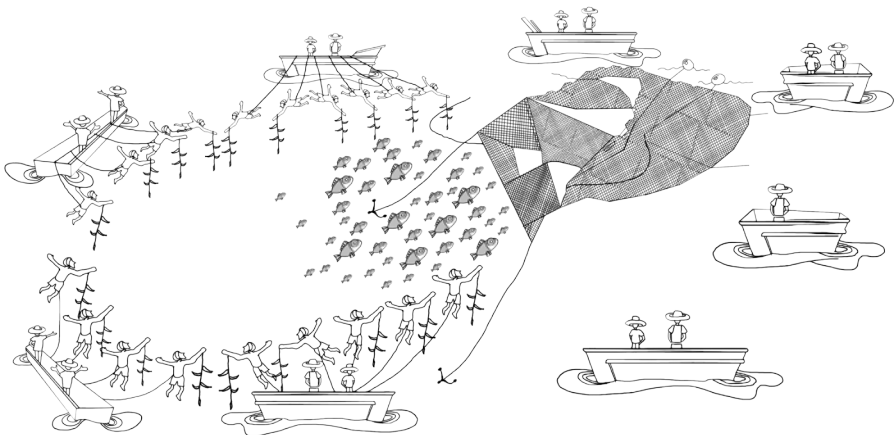
Kinsa'y adunay mga administratibong tulubagon?

Ang tag-iya, tagdumala sa sakyanan nga panagatan, kapitan sa sakyanan ug amo sa panagatan o ang nag-agni o nagdala sa mga trabahante ang adunay tulubagon nga adminitratibo.

Kinsa'y adunay mga kriminal nga tulubagon?

Ang kapitan, amo sa panagatan ug ang nag-agni o nagdala sa mga trabahante sa panagatan ang adunay tulubagong kriminal.

8. Muro-ami ug ubang makaguba nga mga paaagi ug kahimanan sa pangisda

8.1. Pagpanagat sa kahimanan o pamaagi nga makaguba sa mga kagasangan, kalusayan ug ubang pinuy-anan sa kinabuhi sa kadagatan.

8.2. Pagpanagat gamit ang muro ami ug susamang mga kahimanan ug mga pamaagi nga kinahanglan ang pagsalom ug pagdukduk sa kagasangan ug mga pinuy-anan aron makuha ang isda ug ubang matang diha sa kadagatan.

8.3. Pagpanagat gamit ang kayakas, hulbothulbot, ug ang gi-usab nga hubothulbot

SILOT ADMINISTRATIBO

Multa tumbas kalima sa kantidad sa isda nga kuha o P2 milyones, bisan asa ang dako

Pagsakmit sa kuha ug kahimanan

Ang mga trabahante nga nagdukduk magmulta'g P20,000 o magserbisyo sa komunidad kong dili makabayad sa multa

SIKOT KRIMINAL

2 ngadto sa 10 ka tuig

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

8.4. Pangpanguha, paghupot, komersyal nga pagpadala, pagbalikya o pagpagawas ngadto sa laing nasod sa kasang nga balas, pinutol, gasang nga bato, silica ug ubang mga butang, nga kabahin sa mga puy-anan sa kadagatan.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P5 milyones o kalimaon sa kantidad sa kasang nga bato, balas o silica, bisan asa diha ang dako	2 ngadto sa 10 ka tuig
Pagbawi sa maong butang	Multa kaduhaon sa multang administratibo
	Pagbawi sa kuha o kagamitan o kahimanan

Kinsa ang adunay mga administratibong tulubagon?

Ang tag-iya, tagdumala, kapitan ug amo sa panagatan o ang nag-agni o nagdala sa mga trabahante ang adunay tulubagon sa mga adminitratibo'ng silot.

Kinsa ang adunay mga kriminal nga tulubagon?

Ang kapitan, amo sa panagatan ug ang nag-agni o nagdala sa mga trabahante sa panagatan ang adunay tulubagon sa mga kriminal nga silot.

9. Gidili nga paggamit sa Superlights o Pagpanagat gamit ang suga para paapong (Fishing Light Attractor)

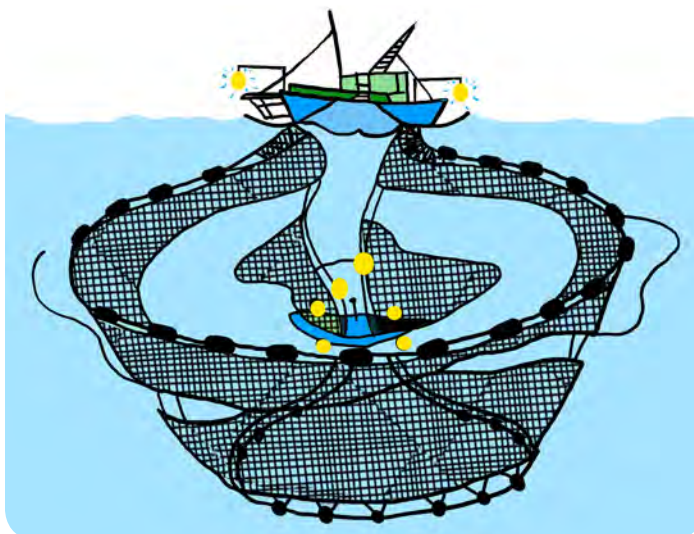
9.1. Pagpanagat gamit ang superlight diha sa kadagatan sa lungsod

9.2. Pagpanagat gamit ang suga para paapong o pagmenus sa kahayagon o kahayagon nga dili molapas sa mga regulasyon nga gitugot sa DA alang sa pagpanagat sa kadagatan sa lungsod.

9.3. Paglapas sa mga kasugoan sa pagpanagat gamit ang superlight o pagpanagat gamit ang suga para paapong gawas sa kadagatan sa munisipyo.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P20,000.00 kada superlight o paggamit sa suga para paapong	P20,000.00 kada superlight o paggamit sa suga para paapong
Pagsakmit sa kuha, superlight o suga para paapong ug mga kahimanan.	Pagsakmit sa kuha, superlight o suga para paapong ug mga kahimanan.
Pagserbisyo sa komunidad bugti sa multa kong ang nakasupak mananagat sa munisipyo.	Pagserbisyo sa komunidad bugti sa multa kong ang nakasupak mananagat sa munisipyo.

Unsa ang Superlight ?

Ang superlight, gitawag usab nga magic light, nagpasabot nga kining matanga sa suga naggamit sa 'halogen' o 'metal halide' nga bombilya nga ibutang sa ibabaw o ilalom sa dagat. Adunay kini'y pabug-at, ig'aangay, alambre nga elektiko ug suksukanan. Ang enerhiya maggikan sa battery o dimano uban sa dako'ng makina.

10. Pag-usab sa mga kabakhawan

10.1. Pag-usab sa kabakhawan ngadto sa tangke sa isda (fishpond) o alang sa laing katuyoan

SILOT ADMINISTRATIBO

Multa tumbas sa kantidad sa ektarya sa ekolohiya sa kabakhawan; o P10 milyones kada ektarya, bisan asa diha ang dako

Pagpahiuli o magbayad sa pagpahiuli sa naguba nga dapit.

SIKOT KRIMINAL

6 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 12 ka tuig

P80,000 nga multa

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Pagpahiuli o magbayad sa pagpahiuli sa naguba nga dapit.

Mga wala maapil

Ang pagpatuman sa mga kasuguan sa RA 10654 naghatag sa mga wala maapil:

1. Ang mga dapit nga sakop sa Fishpond Lease Agreement (FLA), Aquasilviculture Stewardship Contract (ASC) o Gratuitous Permit ug ubang mga gibatonang mga kalig-onan;

2. Ang mga pribadong kabtangan nga dili sakop sa kabakhawan; ug
3. Ang paghimo'g mga kalamboan nga gitugotan ug gipamatud-an sa mga sinaligan sa pamunoan.

Hinuon, kining mga wala maapil mahimong tukion tungod kay ang balaod mismo wala maghatag sa bisan unsang mga pagdapig.

11. Ang Pagpangisda Panahon sa Closed Season

SILOT ADMINISTRATIBO

Multa katuloon sa kantidad sa kuha o P20,000 alang sa nangisda sa munisipyo; , bisan asa diha ang dako; pagserbisyo sa komunidad kong ang nakasupak dili makabayad sa multa.

Kalimaon sa kantidad sa kuha o P100,000.00, bisan asa diha ang dako alang sa gagmay'ng komersyal nga panagatan

Kalimaon sa kantidad sa kuha o P300,000.00, bisan asa ang dako alang sa kasarangang komersyal nga panagatan

Kalimaon sa kantidad sa kuha o P500,000.00, bisan asa diha ang dako alang sa dagkong komersyal nga panagatan

SIKOT KRIMINAL

10 ngadto sa 20 ka tuig

Pagsakmit sa kuha ug kahimanan

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Pagbawi sa lisensya o permiso

Unsa ang gidili nga panahon sa pagpanagat (Closed Season)?

**"BFAR DECLARES
CLOSED SEASON FOR
SARDINES"**

Kini mao ang panahon nga diin ang pagpanguha sa gihingalang isda dili mahimong kuhaon nianang matanga sa panagat diha maong dapit.

12. Pagpanagat diha sa Marine Protected Area, mga gigahing dapit ug mga sangtuaryo

KAPALASAN	SIKOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMAL
Pagpanagat sulod sa mga marine protected area, mga gigahing dapit, silonganan ug mga sangtuaryo nga gipahibalo sa DA	P20,000 alang sa pangisda sa munisipyo; pagserbisyo sa komunidad kong ang nakasupak dili makabayad sa multa P200,000.00 alang sa gag-may'ng komersyal P600,000.00 alang sa kasarangang komersyal nga panagatan	2 ngadto sa 6 ka tuig Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagsakmit sa kuha ug kahi-manan Pagbawi sa lisensya o permiso

Ang mga marine protected area nga gihisgotan diha sa balaod naglakip ba ngadto sa mga sakop sa National Integrated Protected Area System (NIPAS) ilalom sa RA 7586?

Oo, kini naglakip sa tanang dapit sa kadagatan nga gipahibalo nga ang maong dapit gipanalipdan sa balaod o regulasyon sa pagdumala.

13. Pagpanagat o pagpanguha sa talagsaon, nagkanihit o papiligro nga matang

13.1. Pagpanagat o pagpanguha, pagpamaligya, pagpamalit, pagdala, pagbalikya ngadto sa langyaw, pagkarga sa mga tubignong matang nga nalista dinhi:

- i. Anaa sa Appendix I sa Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (CITES); o
- ii. Kadtong bahin sa giingon sa International Union for Conservation of Nature (IUCN) nga namiligro ug giingon usab sa DA.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa kalimaon sa kantidad sa maong matang o P500,000.00 ngadto sa P5 milyones, bisan asa diha ang dako	12 ka tuig ngadto sa 20 ka tuig
Pagsakmit sa maong matang	Multa kaduhaon sa multang administratibo
	Pagsakmit sa maong matang
	Pagbawi sa permiso sa pangisda

13.2. Pagpanagat o pagpanguha, pagpamaligya, pagpamalit, paghupot, pagdala, pagbalikya ngadto sa langyaw, pagkarga sa mga tubignong matang nga nalista sulod sa CITES nga anaa sa Appendices II ug III, kong ang syentipikong pagsusi nagpakita nga ang gidaghanon niining mga matanga diha sa ilang nahimutangan dili na molungtad tungod sa kanunay'ng pagpanguha ug pagbaligya

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa katuloon sa kantidad sa maong matang o P300,000.00 ngadto sa P3 milyones, bisan asa diha ang dako	5 ngadto sa 8 ka tuig
Pagsakmit sa maong mga matang	Multa kaduhaon sa multang administratibo
	Pagsakmit sa maong matang

13.3. Pagpanguha, paghupot, pagdala o pagbalikya ngadto sa langyaw, pagkarga sa gipasanay nga matang nga binuhi nga gibuhian na ngadto sa iyang nahimutangan.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa katuloon sa kantidad sa maong matang o P300,000.00 ngadto sa P3 milyones, bisan asa diha ang dako	5 ngadto sa 8 ka tuig
Pagsakmit sa maong matang	Multa Katuloon sa kantidad sa maong matang o P3 milyones, bisan asa diha ang dako

Mga wala maapil : Pagpanguha o pagpangisda sa tubignong matang nga nalista sulod sa CITES Appendices II ug III, alang syentipikong pagdukiduki, o pag-amoma nga mapadaghan uban sa komersyal nga pagpasanay mahimong tugotan.

Gidili ba usab ang kauban o gigikanan sa talagsaon, nagkanihit o papiligro nga matang.?

Oo, gidili usab ang kauban o gigikanan sa talagsaon, nagkanihit o papiligro nga matang.

14. Pagpanguha sa Sabalo ug ubang mga mangitlogay o mga bidhan

KAPALASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagpanguha o paghupot sa dagko nga bangus o sabalo ug ubang mga mangitlogay o mga bidhan nga matang sa kaisdaan	Multa kalimaon sa kantidad sa sabalo, ubang mga mangitlogay o mga bidhan; o P500,000.00, bisan asa diha ang dako Pagsakmit sa kuha ug kahimanan	6 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 8 ka tuig Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagsakmit sa kuha ug kahimanan nga gigamit sa pangisda Pag-urong o pagbawi sa lisensya

Mga wala maapil:

Pagpanguha sa Sabalo ug ubang mga mangitlogay o mga bidhan alang sa lokal nga pagpasanay o syentipiko o pagdukiduki nga mga katuyoan mahimong tugotan ubos sa ihatag nga giya sa DA.

15. Pagbalikya ngadto sa langyaw sa mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa katuloon sa kantidad sa mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya P100,000.00 ngadto sa P500,000.00, bisan asa diha ang dako Pagsakmit sa mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya Pag-urong o pagbawi sa lisensya ngadto sa komersyal nga panagat o rheistro sa pagpamaligya ngadto sa laing nasod	8 ngadto sa 10 ka tuig Pagsakmit sa mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagbawi sa lisensya sa pangisda, o pag-urong o pagbawi sa rehistro sa pagbaligya ngadto sa langyaw

Ang Pangagpas: Pagkonsabo o laraw-pagdaut tali sa kompaniya ug tag-iya sa kargamento mapamatud-an, kon ang nagkarga o nagdala nga kompaniya, diin maoy nahupot sa mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya nasakpan o nasikop, nagmakuli sa pagtabang diha sa pag-usisa.

Kanus-a gitugotan ang pagpagawas ngadto laing nasod ang binuhi nga mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya?

Ang DA-BFAR mahimong itugot ang pagpagawas ngadto sa laing nasod ang gipasanay nga binuhi nga mga bidhan, itlog o similya kong ang pagpamaligya ngadto sa langyaw motuman niining mga gikinahanglan:

1. Pagrehistro sa gamit sa yagyaganan o buhianan sa bidhan nga isda;;
2. Pagrehistro sa namaligya ngadto sa langyaw diha sa DA-BFAR;
3. Pagkuha og Health Certificate nga mahimong kinahanglanon sa nasod nga nagpasulod sa langyaw 'ng baligya;
4. Pagkuha og kalig'onan sa pagpagawas sa nasod sa ibaligya ug;
5. Kalig'onan sa ipagawas nga igbaligya gikan sa nasod nga nag-usisa.

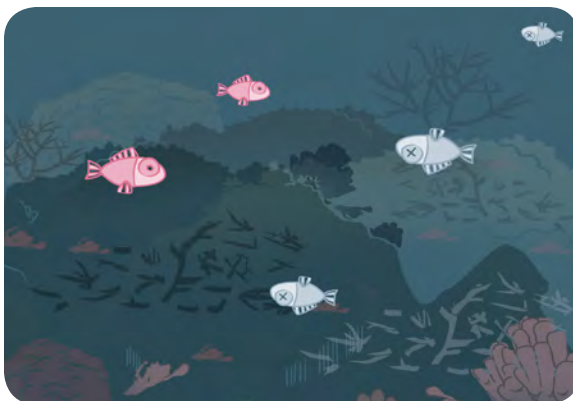
SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa kalimaon sa kantidad sa matang o P300,000.00 ngadto sa P500,000.00, bisan asa diha ang dako	8 ngadto sa 10 ka tuig
Pagsakmit o pagdaut sa maong matang	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
	Pagsakmit o pagdaut sa maong matang
	Ang mga nakasala dili na mga sakop o mga aksyonista sa mga kompaniya nga nagnegosyo'g pangisda

16. Pagpasulod o pagpagawas ngadto sa laing nasod sa isda o matang sa kaisdaan

- 16.1. Bisan unsa nga pagsulod sa langyaw nga balikya o pagbalikya ngadto sa langyaw sa isda o matang sa kadagatan nga giila sa DA-BFAR nga dili mahimong ipagawas ngadto sa langyaw o ipasulod gikan sa langyaw nga nasod.

Ang Pangagpas: Pagkonsabo o laraw-pagdaut tali sa kompaniya sa barko ug tag-iya sa kargamento mapamatud-an, kong ang kompaniya sa sakyanan, diin maoy nahupot sa mga mangitlogay, bidhan, mga itlog o similya nasakpan o nasikop, nagmakuli sa pagtabang diha sa pangusisa.

17. Paghugaw sa katubigan

17.1. Ang pagpagawas sa tawo o makina, lahus o wala gilahus, nga mga duga o enerhiya ngadto sa katubignong kalikupan diin:

- i. Mosangput o mahimong hinungdan sa kadaut sa buhi ug dili buhi nga mga tubignong kahinguhaan.
- ii. Malagmit maghatag og tinuoray nga kadaut sa panglawas sa katawhan
- iii. Babag' ngadto sa mga kalihokan sa kadagatan sama sa pagpanagat ug paglawig

17.2. Paglabay o pagpagawas sa basura ug ubang hugaw ngadto sa kadagatan

17.3. Pagyabo sa petrolyo o sangkap nga puno sa carbon o mga duga ug ubang, radioactive, makadaut nga likido, hangin o gahi nga butang, gikan sa bisan unsang sakyanan sa katubigan, kayutaan o kahanginan o ubang binuhat sa tawo.

17.4. Pagka'upaw sa kalasangan

17.5. Mga dili maayong batasan sa pang-uma sama sa paggamit sa mga gidili nga kemikal ug ang hilabihan nga paggamit sa kemikal

17.6. Tumang paggamit sa mga hinimo nga lawog sa isdag

17.7. Ang pag-usab sa katunggan

SIKOT ADMINISTRATIBO

P300,000.00 ngadto sa P500,000.00;

Dugang multa nga P15,000 kada adlaw hangtod matapos ang mga kalapasan ug pagbayad sa mga multa.

Pagsunod sa gimando nga paghunong ug pag-undang

Pag-undang o paglangan sa pagtukod o pagbutang sa kahimanan

SIKOT KRIMINAL

6 ka tuig ug 1 ka adlaw ngadto sa 12 ka tuig

Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Dugang multa nga P15,000 kada adlaw hangtod matapos ang mga kalapasan ug mabayaran ang mga multa.

Pagsunod sa gimando nga paghunong ug pag-undang

Pag-undang o paglangan sa pagtukod o pagbutang sa kahimanan

Paghunong sa mga pagpamalakat
Pagputol sa gigikanan sa tubig

18. Ang dili pagtuman sa tinuig nga taho sa Fishponds ug mga Fish Cages

KAPALASAN	SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Pagpakyas sa paghatag sa tinuig nga taho sa matang sa isda ug gidaghanon sa abut ngadto sa DA	P5,000.00 kada ektarya sa wala mataho Pagbawi sa Fishpond Lease	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo

Kinsa ang mga manubag niining maong kalapasan?

Ang mga tag-iya, mga tagdumala sa fishpond, bungsod ug mga fish cage ang manubag niining maong kalapasan.

19. Pagtigum ug pagbaligya sa mga kinhason o ubang mga tubignong matang

19.1 Pagtigum, pagpanguha, pagbalikya, pagbalhin, paghupot, komersyal nga pagpadala, pagbalikya ngadto sa langyaw, paghatud sa kargamento sa bisan unsang kinhason nga mahimo nang mangitlog o ubang tubignong matang nga giila sa DA

19.2 Pagtigum o pagpagawas sa labing diutay nga gidaghanon o labaw sa kinadak-ang gidaghanon nga gitugot alang nianang maong matang

SIKOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
Multa tumbas sa kantidad sa matang o P50,000.00, bisan asa diha ang dako Pagsakmit sa maong matang Pagbawi sa permiso o lisensya	1 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka bulan Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagbawi sa permiso o lisensya

20. Pagbabag sa lawiganan o agos o daplin sa bisan unsang sapa, suba o linaw o luuk

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P200,000 Pagguba sa babag', dumpil, bungsod, fish cage nga pagabayaran sa nakasala	1 ka bulan ug 1 ka adlaw ngadto sa 6 ka bulan Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo Pagbawi sa mga kagamitan Pagguba sa babag', dumpil, bungsod, fish cage nga pagabayaran sa nakasala

21. Pagpatrabaho sa walay lisensya nga managat, trabahante sa pangisdaan o tripulante

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P4,000 kada walay lisensya nga mananagat o tripulante	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
Paglangan o pagbawi sa lisensya sa komersyal nga panagatan	Paglangan o pagbawi sa lisensya

Kini ang silot sa tag-iya o tagdumala kon nanagat nagadto sa layong kadagatan

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P40,000 kada walay lisensya nga mananagat, trabahante sa pangisdaan o tripulante	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
Paglangan o pagbawi sa lisensya	Paglangan o pagbawi sa lisensya

Kinsa ang mga manubag niining maong kalapasan?

Ang tag-iya, tagdumala sa komersyal nga panagatan o mga panagatan nga nanagat sa Pilipinas maoy manubag nianang maong mga kalapasan.

Kinsa sa mga mananagat ang kinahanglan nga adunay lisensya?

Tanang tripulante nga sakay sa komersyal nga panagatan kinahanglan nga dunay lisensya isip mananagat, gawas niining mosunod:

1. Kapitan o Amo;
2. Kusinero, kon wala siya managat
3. Tripulante nga nalista diha sa manipesto, kon wala siya managat; ug
4. Sakay nga dili tripulante nga lista diha sa manipesto.

SILOT ADMINISTRATIBO	SIKOT KRIMINAL
P150,000 ngadto sa P500,000	Multa kaduhaon sa kantidad sa multang administratibo
Pagguba sa babag nga pagabayaran sa nakasala	Pagguba sa babag nga pagabayaran sa nakasala
Paglangan o pagbawi sa permiso o lisensya	Paglangan o pagbawi sa permiso o lisensya

VII. ADMINISTRATIBONG PAGHUKOM

22. Pagbalda sa mga giilang agi-anan sa mga nagkalainlaing kaisdaan nga mobalhin sa lainlaing kadagatan

Sa ilalom sa kabag-ohan sa balaod, ang DA-BFAR maoy adunay gahum sa paghatag sa administratibo nga mga multa ug mga silot. Ang mga kabag-ohan ug mga lagda gitukod ang Komitiba sa paghukum ug naghatag sa mga lagda sa pamalakat.

Kinsa ang naggambalay sa komitiba sa Paghukum?

Ang komitiba sa paghukum adunay sakup nga Direktor sa DA-BFAR nga nagsilbing tigpangulo, ug ang nasunod nga 4 ka laing mga sakup pagapilion sa Kalihim:

1. DA-BFAR Assistant Director alang sa mga Teknikal nga Serbisyo
2. DA-BFAR Assistant Director alang sa mga Administratibong Serbisyo
3. Representante sa sektor sa mananagat sa lungsod diha sa NFARMC; ug representante sa sektor sa komersyal nga panagatan diha sa NFARMC

Unsa ang mga paagi sa palakaw alang sa administratibong paghukum?

Ang mga lagda gihan-ay pa lamang, niining higayona.

Unsa ang administratibo'ng pakigsabot?

Kini ang pagpakigsabot una' ipasaka ang kriminal nga sumbong diha sa hukmanan o pagkahuman ipasaka ang tubag o tubag sa reklamo.

Kinsa ang makamando sa paghunong ug pag-undang?

Ang Direktor sa DA-BFAR ug ang mga Direktor sa Rehiyon maoy gitahasang magmando sa pagpahunong ug pagpa-undang sa mga nagsupak sa mga balaod, mga lagda ug mga regulasyon sa pangisda, ubos sa mga giya nga gihatag sa Komitiba sa Paghukum

Kinsa ang makahatag sa mando sa dihadhang pagpapahawa (Summary Ejectment Order)?

Ang Direktor sa DA-BFAR ug ang mga Direktor sa Rehiyon maoy makamando sa diha dihang Pagpapahawa aron mapatuman ang pagbuot sa Komitiba sa Paghukum diha sa kasong may kalambigitan sa FLA o ubang mga kaso nga may kalabotan sa mga pagsupak sa Balaod sa Pangisda, pinasubay sa mga giya nga gipahayag sa Komitiba sa Paghukum.

Kinsa ang makahatag sa Pagpahibalo sa Kalapasan?

Ang Direktor sa DA-BFAR o ang gitahasang representante, mahimong mohatag sa pagpahibalo sa kalapasan ug pagmando sa pagbawi sa bisan unsang isda, o mga tubignong kahinguhaan nga gikuha sa gidili nga pamaagi ug ang tanang kagamitan, kasangkapan ug mga kahimanan itugyan diha sa DA o mga eskuylahan.

Kanus'a ihatag ang Pagpahibalo sa Kalapasan?

Ang pagpahibalo ihatag diha mismo sa pagdakop sa nakasala. Ang pagpahibalo sa kalapasan ihatag sa nakasala, tag-iya sa nakarehistro nga sakyanan ug kahimanan.

Unsa'y unod sa gihatag nga Pagpahibalo sa Kalapasan?

Ang Pagpahibalo sa Kalapasan naghatag sa kasayuran sa nasikop nga mga tawo sa ilang nahimong kalapasan, ang mga ipahamtang nga silot sa kalapasan, ang pagpasaka kanila sa sumbong nga administratibo diha sa Komitiba sa Paghukum, ug mahimong itagyag kanila ang pakigsabot. Diha sa pagdawat sa gitanyag nga pakigsabot, ang nakasala wala nay administratibo sumbong diha sa Komitiba sa Paghukum.

Aduna pa ba'y dugang silot alang sa mga bug-at nga kalapasan?

Oo, alang sa mga bug-at nga kalapasan, ang Komitiba sa Paghukum mahimong ipahamtang ang mosunod nga dugang mga adminitratibong silot ngadto sa bug-at nga mga kalapasan:

1. Pagbawi sa kahimanan sa panagat;
2. Pagsakmit sa sakyanan nga panagatan
3. Temporaryong paghunong o padayong pagbawi sa lisensya
4. Temporaryong paghunong o walay kapuslanang pagkuha sa mga gikinahanglan ug paghangyo sa buhis
5. Pagtangtang diha sa listahan sa IUU nga panagatan;
6. Walay pagtugot sa pagsulod o mga serbisyo sa dunggoanan
7. Nataka uban sa mga daotan;
8. Dugang kantidad sa mga multa nga dili mokubos sa lima ka bahin sa kantidad sa kuha;
9. Kong makahimo og kalapasan diha sa ikaduhang higayon sulod sa lima ka tuig, ang kantidad sa multa mosaka kawaloon ka bahin sa kantidad sa kuha;
10. Samtang gihulat ang administratibo o kriminal nga kaso, mahimong sikupon sa DA ang sakyanan, kahimanan ug ubang kasangkapan nga gigamit diha sa paghimo sa kalapasan.

Kanus-a mahimong ipahamtang ang silot sa pagserbisyo sa komunidad?

Kong ang nakasala usa ka mananagat sa lungsod o walay kabtangan, ang pagserbisyo sa komunidad mahimong buhaton bugti sa multa.

Unsa ang mga himuong pagserbisyo sa komunidad?

Ang pagserbisyo sa komunidad mahimong maglakip niini:

1. Pagpananum sa mga bakhaw diha sa katunggan o mga bukana sa sapa;
2. Paghatag og panahon sa pagserbisyo ngadto sa luyonganan sa bakhaw nga gidumala sa komunidad, itloganan sa mga kaisdaan sa kadagtan, o bagsakan sa kuha nga gidumala sa komunidad;
3. Paghimo'g lainlaing seminar sa panginabuhi, medical mission o pagpanghatag sa mga gamit pang-eskwela diha sa komunidad nga diin ang kalapasan gihimo.
4. Magpakaylap sa kasayauran alang sa kampanya sa edukasyon sa pag-atiman sa kadagatan ug pagdumala sa kahinguhaan sa pangisda ug pag-amping;
5. Pag-apil o paghimo'g kalihokan sa pagpanglimpyo sa kabaybayonan
6. Paghimo'g mga kalihokan nga makahatag og kalamboan sa komunidad diin ang kalapasan gihimo.

Unsaon pagpahimutang sa mga nadakpan nga gamit?

Ang nadakpan nga mga gamit ipahiluna sama niini:

1. Itugyan ang buhing tubignong mananap ngadto sa mga buhatan nga nga giila sa DA-BFAR alang sa pagpahi'uli usa ibalik sa iyang pinuy-anan;
2. Itugyan ang patay nga tubignong mananap ngadto sa pinakaduol nga rehiyon sa DA-BFAR o ngadto sa buhatan sa Provincial Fisheries.
3. Ipahaluna ang mga nadagpan nga kahiman, kasangkapan ug kagamitan, pinasubay sa mga giya nga gipahayag sa Komitiba sa Paghukum.

Makahimo ba ang hukmanan sa paghunong (injunctions) o Temporaryong Mando sa Pagpugong (Temporary Restraining Order o TRO) batok sa DA ug BFAR?

Ang Kinatas-ang Hukmanan lamang, og wala nay laing hukmanan ang makahatag sa sa sugo sa pagpasidaan o temporary restraining order batok sa DA ug BFAR, lokal nga kagamhanan o ubang ahensya nga tigpatuman sa balaod nga naghimo sa ilang mga tahas sa pagpasunod sa balaod.

VII. Pagpalaban sa usa ka Lungsoranon Diha sa Hukmanan (Citizen's Suit) ug Pagsampig og Kiha Batok sa Nagpakapanang Lungsoranon (Strategic Lawsuit Against Public Participation o SLAPP)

Kanus-a magamit ang Citizen's Suit ?

Ang usa ka lumulupyo mahimong mopasaka sa sumbong nga administratibo, sibil ug kriminal batok sa:

1. Bisan kinsa nga tawo nga nakalapas sa Balaod sa Pangisda ug dili pagtuman sa mga lagda sa balaod;
2. Ang DA-BFAR o ubang mga buhatan nga tigpatuman mahitungod sa mga mando, kasugoan ug regulasyon nga maghatag og sukwahi diha sa Balaod sa Pangisda; ug
3. Bisan kinsa nga opisyal sa kagamhanan nga wala magtagad sa iyang buhatonon diha sa Balaod sa Pangisda ug dili pagpatuman sa mga lagda sa balaod o nagpasagad sa iyang katungod diha sa pagbuhat sa katungdanan.

Adunay ba'y tagal ang pagpahibalo diha sa Citizen's Suit batok sa opisyal sa kagamhanan?

Oo, walay sumbong nga ipasaka hangtod mahuman ang 15 ka adlaw sukad sa pagdawat sa pahibalo ngadto sa gituohang nakasala ug walay pay angay nga buhaton.

Unsa ang pamaagi sa Citizen's Suit diha sa administratibong mga pagdungog?

Ang pamaagi pinasikad sa mga lagda nga ihatag sa komitiba sa paghukum.

Unsa ang sumbong nga SLAPP?

"SLAPP"

Ang buot ipasabot sa SLAPP mao ang Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP). Kini ang kaso sa paghulga, pagsigingsiging, o paghasol sa mga tigpatuman sa balaod ug mga yanong lumulupyo nga nangusog alang sa mga kaayohan sa pangisda, o kini ang pagpiit sa bisan unsang lihok nga makatarunganon alang sa pagpatuman o pagpasunod sa Balaod sa Pangisda.

Unsay buhaton sa usa ka tawo kong ang SLAPP ipasaka batok kaniya?

Mahimong gamiton sa usa ka tawo nga panalipod ang SLAPP diha sa iyang kaugalingong kaso, sama pananglit, kong ang kasong gipasaka alang lamang sa pagpanghulga. Kong taktakon sa hukmanan ang kaso, ang hukmanan mahimong magpabayad sa mga kadaot, suhol sa abogado, ug mga gasto sa gihimong pagbatok.

Unsa ang paagi sa pagpanalipod sa kasong SLAPP?

Ang pagdungog nga panagang sa kasong SLAPP kinahanglanon kaayo ug hamubo lamang ug kinahanglan nga masulbad sulod sa 30 ka adlaw human sa hamubong pagdungog.

©OCEANA/Candeze Mongaya